

Asia: VN/2245/2020

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi tekijänoikeuslain ja sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 184 §n muuttamisesta

Vastaajan rooli ja toimiala. Valitse parhaiten kuvaava

1. Tekijä tai esittävä taiteilija (ml. näitä edustavat yhdistykset ja muut organisaatiot)

-

2. Sisältöteollisuus (ml. näitä edustavat yhdistykset ja muut organisaatiot)

-

3. Välittäjät (ml. näitä edustavat yhdistykset ja muut organisaatiot)

-

4. Työntekijä- tai työnantajaliitto

Työntekijäliitto

5. Kulttuuriperintöorganisaatio (ml. näitä edustavat yhdistykset ja muut organisaatiot)

-

6. Opetus- ja tutkimusalan organisaatio

-

7. Julkinen sektori

-

8. Kansalainen, kuluttaja tai muu loppukäyttäjä (ml. näitä edustavat yhdistykset ja organisaatiot) tai muu yhteisö

-

Yleistä. Valitkaa jokin näistä, ellei esityksestä ole tarkempaa lausuttavaa

Valitkaa jokin näistä, ellei esityksestä ole tarkempaa lausuttavaa. Jättäkää tällöin vastaamatta tätä seuraaviin kysymyksiin.

1. Kysymyksiä esityksestä kokonaisuudessaan

Esityksellä pyritään modernisoimaan tekijänoikeutta ja saattamaan se paremmin vastaamaan digitaalisen ajan vaatimuksia. Onko esitys kokonaisuudessaan oikeansuuntainen?

Ei. Perustelkaa halutessanne lyhyesti: [Esitys ei ole oikeansuuntainen. Tekijänoikeuslakiin ehdotetut muutokset eivät vastaa direktiivin tarkoitusta tekijöiden aseman parantamisesta. Tekijät ja taiteilijat olisivat jatkossakin heikossa neuvotteluasemassa korvauksista sopiessaan ja sopimuksia tehdessään. Esitys kokonaisuudessaan jopa heikentää nykyistä tilannetta ja sitä kautta luovan alan tekijöiden ja taiteilijoiden asemaa. Näyttelijäliitto vaatii luonnoksen palauttamista valmisteluun ja sen kirjoittamista uudelleen direktiivin kolmannen luvun osalta. Kolmannen luvun artikkelit ovat luonnoksessa näennäisesti ja paikoin direktiivin vastaisesti implementoitu. Nykytilan kuvaus ja vaikutusten arviointi on puutteellista ja virheellistä. Vaikutusarviointia ei ole tekijöiden aseman osalta tehty. Näyttelijäliitto vaatii myös kaikkien työsuhteessa tekevien asemaa heikentävien kohtien poistamista esityksestä. Hallituksen esitykseen on tuotu DSM-direktiivin ulkopuolelta aivan yllättäen työsuhdetekijänoikeuselementtejä useassa eri kohdassa perusteluissa sekä itse pykälissä. Ne heikentävät tekijöiden asemaa, ovat direktiivin vastaisia ja ne tulee kaikki ehdottomasti poistaa. Vaikka Suomi on implementoinnissa myöhässä, valmistelua tulee jatkaa asiallisesti. Näyttelijäliitto katsoo, ettei näennäinen kiire saa vaikuttaa tekijöiden ja esittävien taiteilijoiden asemaa heikentävästi. Se, ettei ehdotusta ole saatu ajoissa tehtyä ei saa koitua tekijöiden vahingoksi. Esitys tulee kirjoittaa uudestaan ja siitä pitää voida lausua ennen varsinaista hallituksen esitystä.]

Esityksessä pyritään saavuttamaan oikeudenmukainen tasapaino tekijöiden ja esittävien taiteilijoiden, sisältöteollisuuden ja muiden kaupallisten toimijoiden sekä yhteiskunnan (ml. kulttuuriperintölaitosten, oppilaitosten ja kansalaisten ja loppukäyttäjien) etujen välillä. Onko esitys kokonaisuudessaan tältä osin oikeansuuntainen?

Ei. Perustelkaa halutessanne lyhyesti: [Luonnoksessa ei ole saavutettu oikeudenmukaista tasapainoa tekijöiden ja teoksia hyödyntävien tahojen neuvotteluaseman kannalta. Direktiivin 3 luku sisältää säännöksiä, joiden tavoitteena on vahvistaa tekijöiden ja esittävien taiteilijoiden asemaa tekijänoikeuden hyödyntämistä koskevissa sopimussuhteissa (luonnos, s. 10). Kuten direktiivin johdannossa (72,75) todetaan: tekijät ja esittävät taiteilijat ovat lisenssin myöntäessään yleensä heikommassa sopimusasemassa. Koko luvun implementointia tulisi tarkastella näistä lähtökohdista käsin, mutta näin ei luonnoksessa ole tapahtunut. Luonnos on voimakkaasti työnantaja- ja käyttäjälähtöinen. Työsuhteiset ja itsensä työllistävät tekijät ja esittävät taiteilijat on lisäksi useassa kohtaa esityksessä asetettu keskenään eri asemaan tekijänoikeudellisen suojan osalta vastoin direktiiviä. Lisäksi ehdotus sisältää suoranaisia virheellisyyksiä ja väärinymmärryksiä eri alojen toimintamekanismeista. Työsuhteessa toimivien tekijöiden ja esiintyvien taiteilijoiden asemaa on perustelujen ja pykälien työsuhdetekijänoikeuskirjauksilla direktiivin vastaisesti heikennetty. Ehdotus on kirjoitettu siten, ettei direktiivin 3 luku tule käytännössä lainkaan implementoiduksi sellaisten tekijöiden ja esittävien taiteilijoiden kohdalla, esim. näyttelijät ja ohjaajat, jotka ovat luoneet teoksen työsuhteessa. Näiltä osin ehdotukseen on lisätty perusteluja ja sääntelyä direktiivin ulkopuolelta ja direktiivin sanamuotojen, perusteluiden ja tarkoituksen vastaisesti. Direktiivi ei edellytä eikä edes mahdollista 30 §:n 2 momentin eikä 31 §:n 3 momentin säätämistä - ne tulee poistaa. Niillä heikennetään direktiivin vastaisesti työsuhteisten tekijänoikeuksia. Direktiivin

tarkoituksena on parantaa tekijöiden neuvotteluasemaa siitä riippumatta tekevätkö he työnsä työsuhteessa tai itsensätyöllistäjinä. Kollektiivinen sopiminen on ehdotuksessa todettu virheellisesti kilpailulainsäädännön vastaiseksi, vaikka direktiivi nimenomaisesti lähtee siitä, että kollektiivinen sopiminen olisi mekanismi, jolla voitaisiin varmistaa asianmukainen ja oikeasuhtainen korvaus. Työehtosopimukset ovat kollektiivista sopimista ja niissä voidaan sopia myös tekijänoikeuksista. Suomen lakiehdotukseen tulee ottaa direktiivin mukaisesti maininta siitä.

Direktiivin 3 luvun merkitystä työsuhteessa toimiville on useassa kohtaa vähätelty ja vääristelty: s. 41: "Tyypillisesti tekijänoikeusaloilla tekijät ovat vapaan ammatin harjoittajia, jotka eivät saa palkkaa työstään, vaan teosten kaupalliseen menestykseen perustuvia rojalteja. Niillä aloilla, joilla tekijät ovat työ- tai virkasuhteissa, kuten esimerkiksi ohjelmisto- ja peliteollisuudessa, tekijänoikeusjärjestelmän merkitys jää tältä osin vähäiseksi." Erilaisia tekijöitä ja mm. esittäviä taiteilijoita ei voida arvioida niputtaen yhteen pelkästään sillä perusteella, että ovat työsuhteessa. Selvä on, että tekijänoikeuden merkitys on erilainen esim. elokuvassa esiintyvälle näyttelijälle kuin tietokoneohjelmia tekevälle koodarille. s. 55: "Näyttelijöiden osalta peruuttamisoikeuden käytännön soveltaminen olisi joka tapauksessa haastavaa. Elokuvateosten valmistamisen yhteydessä suurin viivästys tuotannon aloittamisessa liittyy tarvittavan rahoituksen ja jakelun turvaamiseen, mistä johtuen määräaika, jonka kuluessa hyödyntäminen olisi aloitettava, ei voi olla kovin lyhyt. Siinä vaiheessa, kun elokuvateoksen kuvaaminen alkaa, on tuotannon edellyttämä rahoitus jo turvattu. Näyttelijöille maksetaan myös lähtökohtaisesti palkkaa työstä." Pelkästään se, että näyttelijälle maksetaan palkkaa työhön käytetystä ajasta ei ole peruste sille, ettei näyttelijällä voisi olla tarvetta tehdä oikeuksien luovutusta koskeva peruutus direktiivin tarkoittamissa tilanteissa. s. 91: "Vaikka palkkaa sinänsä voidaan mahdollisesti luonnehtia kiinteämääräiseksi tai kertakaikkiseksi korvaukseksi, olisi kuitenkin huomioitava, että palkka yleensä kattaa teoksen luomiseen käytetyn ajan. Siten palkkana maksettava korvaus ei ole samalla tavalla kiinteämääräinen eikä yleensä jää samalla tavalla vaillinaiseksi kuin loppu- tuloksesta maksettava kertakaikkinen korvaus, joka harvemmin sisältää kohtuullisen korvauksen teoksen luomisen edellyttämästä työmäärästä. Jos työ on vain osittain tehty työsuhteessa ja osittain palkatta, voi tämä kuitenkin olla peruste korvauksen kohtuullistamiseen." Kohdalla annetaan ymmärtää, että jos tekijälle maksetaan palkkaa, korvaus tekijänoikeuksien luovutuksesta on lähtökohtaisesti kohtuullinen. Todettakoon selvyiden vuoksi, että palkka maksetaan näyttelijälle työhön käytetystä ajasta ja tekijänoikeuskorvaus maksetaan luovutetuista tekijänoikeuksista. Nämä ovat kaksi täysin eri asiaa. s.92: "Erityisesti työsuhteen puitteissa luotujen teosten osalta työntekijät ovat useimmiten varsin hyvin selvillä siitä, miten teoksia hyödynnetään työnantajan liiketoiminnassa. Tällöin ei ole tarkoituksenmukaista edellyttää, että työnantaja erikseen antaisi kirjallisen selvityksen teosten kaupallisesta hyödyntämisestä. Jos tekijän voidaan osoittaa jo olevan tietoinen teoksen kaupallisesta hyödyntämisestä, olisi suhteellisuusperiaatteen vastaista edellyttää erillistä raportointia." Se, että tekijä on työsuhteessa, ei missään tapauksessa automaattisesti tarkoita, että hänellä olisi tietoa kaikista hyödyntämistavoista, eikä varsinkaan niistä työnantajalle tulevista tuloista. Näyttelijä on tuotantoyhtiön palveluksessa ainoastaan ennen kuvauksia ja kuvausten ajan - miten ihmeessä hän voisi olla perillä elokuvan tai tv-sarjan tekijänoikeudellisesta käytöstä pelkästään sillä perusteella, että hän on saanut palkkaa. Lisäksi on hyvä huomata, että samassa tuotannossa saattaa olla näyttelijöitä,niitä jotka tekevät työn työsuhteisena ja niitä, jotka saman tekevät työn yrityksensä kautta. s.93: "Työ- tai virkasuhteessa aikaansaadun teoksen luomisen lähtökohdat ja olosuhteet poikkeavat itsenäisesti luotujen teosten olosuhteista. Teoksen luominen tapahtuu työnantajan johdon ja valvonnan alaisena sekä työtehtävien puitteissa. Työnantajalla on määräysvaltaa teoksen sisällön, muodon ja muiden ominaisuuksien osalta. Yleensä työnantaja tekee ratkaisun myös siitä, milloin tai missä yhteydessä teos julkistetaan tai julkaistaan. Työ tehdään työnantajan lukuun, ja työnantaja kantaa toiminnan taloudelliset ja muut riskit. Se, että työnantajalla ei olisi oikeutta

työsuhteen puitteissa luodun teoksen hyödyntämiseen tai että tekijä voisi kokonaan perua tämän oikeuden, olisi ristiriidassa työsuhteen tarkoituksen kanssa.” DSM-direktiivin tavoite vahvistaa tekijöiden korkeatasoista suojaa ei luonnoksessa toteudu. Kaiken kaikkiaan sopimussuhteiden sääntelyä koskevat 18-23 artiklat on implementoitu minimitasolla, direktiivin vastaisesti, tai jätetty kokonaan implementoimatta (18 artiklan oikeus asianmukaiseen ja oikeasuhtaiseen korvaukseen). Luonnos ei ole tasapainoinen eri intressiryhmien etujen yhteensovittamisessa, vaan menee huomattavasti direktiiviä pidemmälle käyttäjälähtöisessä asenteessa unohtaen tekijöiden ja esittävien taiteilijoiden oikeudet edut. Tekijänoikeuden perusta ja merkitys ohitetaan luonnoksessa ja tämän esityksen vieminen eteenpäin merkitsisi perustavaa laatua olevaa ja tekijöiden asemaa heikentävää muutosta siihen ajatteluun, jolle suomalainen tekijänoikeuslainsäädäntö on rakentunut. Tekijänoikeuden lähtökohta Suomessa, kuten myös Suomea sitovissa kansainvälisissä sopimuksissa on ollut seuraava (esim. KM 2002:5): “Tekijänoikeuslainsäädännön keskeisenä tavoitteena on edistää henkistä luomistyötä sen eri muodoissa. Tunnustamalla tekijöiden oikeuden määrätä teostensa hyväksikäytöstä yhteiskunta kannustaa luovaa toimintaa.” Tekijänoikeus edistää luovaa työtä tunnustamalla tekijälle yksinoikeuden teokseensa sekä erilaisia tekijänoikeuden lähioikeuksia. Toisaalta tekijänoikeuteen voidaan tehdä rajoituksia perustuen sivistyksellisiin ja muihin tärkeisiin etuihin. Rajoituksia tulkitaan suppeasti ja niiden täytyy täyttää tietyt ehdot (mm. direktiivin johdanto, kohta 6). Lausunnon kohteena oleva luonnos sivuuttaa tekijänoikeuden keskeisen kannustinmekanismin eli tekijän suojaamisen, joka on osaltaan myös omaisuuden suoja eli perusoikeuskysymys. Luonnoksessa tekijänoikeuslainsäädännön tavoitteeksi on jäänyt enää teosten saatavuuden edistäminen (luonnos s. 45). Luonnoksessa korostetaan vain teosten käytön helpottamista ja asetetaan keinotekoisesti tekijän suoja ja sananvapaus vastakkain. Esitys tulisi valmistella uudestaan ottaen tasapainoisemmin huomioon oikeudenhaltijoiden heikompi neuvotteluasema. Kokonaisuutena esitetty heikentäisi tekijöiden asemaa merkittävästi. Tasapaino-ongelma seuraa esityksessä kautta linjan (mm. opetuspoikkeus, luku 6 a, satunnainen sisällyttäminen 23 §, julkinen esittäminen, kustannussopimukset, edelleen lähettämisen hävittäminen).]

Puuttuuko esityksestä kokonaan jotain sellaista, mistä olisi tarpeen säätää tässä yhteydessä? Mikä?

Hallituksen esityksestä puuttuu kokonaan direktiivin 18 ja 20 artiklojen implementointi. Direktiivi ei mahdollista sitä, että nämä kohdat jätetään kokonaan implementoimatta. Ja monilta multakin osin direktiivin 3 luvun implementointi on vajaa eikä täytä direktiivin tarkoitusta.

Direktiivin mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että tekijällä on oikeus asianmukaiseen ja oikeasuhtaiseen korvaukseen teoksensa käytöstä (art. 18). Periaatteesta tulisi säätää asiaa koskevalla uudella säännöksellä, kuten Ruotsissa esitetään tehtäväksi. Ruotsin esityksen mukaan on syytä olettaa, että laissa säädetty oikeus kohtuulliseen korvaukseen vahvistaa tekijöiden asemaa, ja siksi direktiivin periaate on syytä panna täytäntöön.

Esityksessä on jätetty säätämättä vaihtoehtoisesta, matalan kynnyksen riitojenratkaisumekanismista tekijöille (art. 20). Luonnoksessa on tunnistettu se, että yksittäisillä sisällön tuottajilla ei ole mahdollisuuksia käynnistää oikeudenkäyntejä, mutta unohdettu, että tilanne on sama yksittäisillä tekijöillä. Ratkaisu ilmentää hyvin koko esitystä leimaavaa epätasapainoa tekijöiden ja käyttäjien aseman ja etujen välillä.

Kuten direktiivin 72 johdantokappaleessa todetaan, tekijät ja esittävät taiteilijat ovat heikommassa sopimusasemassa myös toimiessaan yritystensä kautta. Tämän takia on tärkeää, että asiakokonaisuuteen liittyvät tekijänoikeuslain säännökset ulotetaan omien yritystensä kautta

toimiviin tekijöihin ja esittäviin taiteilijoihin. Samoin heikommassa asemassa ovat tekijöiden ja esittävien taiteilijoiden perikunnat. Tärkeää on, että säännökset ulotetaan myös heihin.

Sopimuslisenssijärjestelmään voitaisiin lisätä pohjoismaiseen tapaan yleinen sopimuslisenssi.

2. Kysymyksiä tekstin- ja tiedonlouhinnasta (TekL 13 b §, DSM-direktiivin 3 ja 4 artikla)

Tekijänoikeuslakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 13 b § kappaleen valmistamisesta tiedonlouhintaa varten. Pykälällä pannaan täytäntöön DSM-direktiivin 3 artikla (tiedonlouhinta tieteelliseen tarkoitukseen) ja 4 artikla (tiedonlouhinta yleiseen tarkoitukseen). Mikä on kantanne ehdotettuun ratkaisuun?

Kannatamme muutettuna

Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia.

Viittaamme Kopioston lausuntoon.

3. Kysymyksiä teosten käytöstä opetustoiminnassa ja tieteellisessä tutkimuksessa (TekL 14, 18, 19 a, 21, 50 c, 64 c §, DSM-direktiivin 5 artikla)

a. Teosten käyttäminen opetustoiminnassa ja tieteellisessä tutkimuksessa (TekL 14 §:n 1 ja 4 momentti)

Vastustamme

Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia

- Näyttelijäliitto vastustaa esitettyä rakenteellista muutosta.
- Olemme järkyttyneitä ehdotetusta ratkaisusta, jolla olisi vakavia ja peruuttamattomia kotimaisiin tekijöihin ja kustantajiin sekä Kopioston toimintaan vaikuttavia seurauksia. Ratkaisu tuhoaisi ammattimaisten tekijöiden ja muiden oikeudenhaltijoiden turvaksi rakennetun sopimuslisenssijärjestelmän ja sen ympärille syntyneen talouden. Tämä sivuutetaan luonnoksen perusteluissa kokonaan. Tällaista hyökkäystä tekijöitä, tekijänoikeutta ja pohjoismaista sopimisen traditiota vastaan ei voida pitää hyväksyttävänä.
- Ehdotettu rajoitus ei ole tekijänoikeudenhaltijoiden perusoikeuksien näkökulmasta vaaditulla tavalla oikeasuhtainen ja tasapainoinen, se on omiaan aiheuttamaan vakavan häiriön koko kustannusalalla. Epämääräinen kompensatio ei tätä asiaa muuta.
- Ehdotus vaikeuttaa opettajien työtä muuttamalla teosten käyttötilanteet entistä epäselvemmäksi ja oikeudellisesti epävarmemmiksi, kun kollektiivisen sopimisen mahdollisuus poistetaan.
- Esitetyssä sanamuodossa ja laajuudessa ehdotettu säännös ei ole DSM- ja tietoyhteiskuntadirektiivien sallima rajoitus ja poikkeus eikä täytä ns. kolmen kohdan testin edellytyksiä.

- Esitämme ratkaisuna direktiivin 5 artiklan 2 kohdan mukaisesti, että sopimuslisenssi säilytetään ensisijaisena teosten käytön opetuksessa mahdollistavana keinona ja sitä täydentämään säädetään opetuksen havainnollistamista koskeva, direktiivin mukainen rajoitussäännös siltä osin, kun saatavilla ei ole lisenssiä (= Ruotsissa valittu ratkaisu)

Esitetyssä sanamuodossa ja laajuudessa ehdotettu säännös ei ole DSM- ja tietoyhteiskuntadirektiivien sallima rajoitus ja poikkeus eikä täytä ns. kolmen kohdan testin edellytyksiä. Se ei ole myöskään tekijänoikeudenhaltijoiden perusoikeuksien osalta oikeasuhtainen ja tasapainoinen ja muuttaisi teosten käyttötilanteet käyttäjän näkökulmasta entistä epäselvemmiksi ja oikeudellisesti epävarmemmiksi.

Perusteluiden osalta viittaamme Kopioston lausuntoon.

b. Opetuksessa käytettävät kokoomateokset (TekL 18 §)

Vastustamme

Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia.

- Ei ole perusteltua, ei myöskään oikeasuhtaista ja tasapainoista, säätää tekijänoikeuden rajoituksesta (pakkolisenssi), jolla opetusalan käyttäjäorganisaatiot voisivat rajoitussäännöksen nojalla koota opetusmateriaalia kaiken tyyppisistä teoksista tai niiden osista ja jakaa niitä avoimesti verkkosivuilla opetuskäyttöön.
- Ehdotuksessa ei lainkaan käsitellä sitä, mitä taloudellisia vaikutuksia opetusalan kustantajille on siitä, että laajennettaisiin pakkolisenssin ala ensinnä painamalla valmistetuista teoksista yleisön saataville saattamiseen ja edelleen kirjallisista ja sävelteoksista kaikkiin teoslajeihin. Erilaiset julkisin varoin toimivat opetusmateriaalituottajat ovat keskeinen uhka kaupallisesti toimivalle kustannustoiminnalle, koska ne luovat verovaroin maksuttomia sisältöpalveluja. Esitys luo perusteettoman kilpailuedun ensin mainituille julkisille toimijoille.
- pakkolisenssi laajennetaan mitenkään asiaa käsittelemättä kattamaan myös esimerkiksi AV-teokset, mitä ei voida pitää hyväksyttävänä.
- Välimiesmenettelyä koskevasta 54 §:ään tulee korjata viittaus oikeaan momenttiin eli 18 §:n 1 momenttiin.
- Ehdotettu 18 § ei ole direktiivien sallima rajoitus ja poikkeus, kuten on jo todettu tietoyhteiskuntadirektiivin implementoinnin yhteydessä (KM 2002:5, HE 177/2002 ja HE 28/2004). Ehdotetut muutokset 18 §:ään tulee poistaa esityksestä.
- Jos rajoitus katsottaisiin ehdotetussa muodossa direktiivien sallimaksi, tulee sen kohdistua ainoastaan yli 10 vuotta sitten julkaistuihin teoksiin ja taideteoksiin.

Luonnoksessa ehdotettua 18 §:n muutosta perustellaan DSM-direktiivin tavoitteella edistää opetuksen digisiirtymää sekä muissa Pohjoismaissa tapahtuneella kehityksellä (s. 16). Rajoitussäännöksiä tulee aina arvioida ns. kolmen kohdan testin ja direktiivien sallimien rajoitusten

kautta. DSM-direktiivin 5 artikla sallii rajoitussäännöksen säätämisen ainoastaan opetuksen havainnollistamiseksi, kun käyttö tapahtuu suljetussa oppimisympäristössä ja rajatulle opetusryhmälle. TekL 18 §:n ehdotettu säännös ei rajaa käyttöä vain suljettuun oppimisympäristöön ja rajatulle opetusryhmälle, minkä vuoksi se ei ole DSM-direktiivin 5 artiklan sallima rajoitus eikä muutosta voi perustella DSM-direktiivillä.

Tietoyhteiskuntadirektiivin 5 artikla luettelee tyhjentävästi sallitut rajoitukset ja poikkeukset. Yksikään tietoyhteiskuntadirektiivin 5 artiklan kohdista ei salli sellaista poikkeusta tai rajoitusta, joka mahdollistaisi yleisölle avoimeen käyttöön laadittavien digitaalisten opetusmateriaalien tekemisen. Tietoyhteiskuntadirektiivin 5 artiklan 3 kohdan a alakohta sallii ainoastaan opetuksen havainnollistamisen – ei opetusmateriaalin valmistamista laajemman yleisön käyttöön. Tietoyhteiskuntadirektiivin 5 artiklan 3 kohdan o alakohta sallii rajoitusten säätämisen ainoastaan analogiseen käyttöön. Tähän kohtaan perustuu voimassa oleva TekL 18 §.

Ehdotettu 18 § mahdollistaisi niin useammasta teoksesta opetuskäyttöön kootun kokonaisuuden julkaisemisen ja välittämisen avoimesti verkossa kenen tahansa saataville. Verkkojulkaisuun voisi ottaa mistä tahansa teoksesta otteita ja tekstiin liittyviä kuvia. Tällainen kappaleen valmistaminen ja avoin yleisön saataville saattaminen on ristiriidassa teosten tai muun suojatun aineiston tavanomaisen hyödyntämisen kanssa ja haittaa oikeudenhaltijan oikeutettuja etuja kohtuuttomasti.

Muilta osin viittaamme Kopioston lausuntoon.

c. Korvausta hallinnoiva yhteishallinnointiorganisaatio (TekL 19 a §)

Vastustamme

Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia

Viittaamme Kopioston lausuntoon perusteluiden osalta.

d. Julkinen esittäminen (TekL 21 §)

Vastustamme

Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia

- TekL 21 § tulee säilyttää nykyisessä muodossaan.
- Elokvateosten siirtäminen vapaan ja korvauksettoman esittämisoikeuden mahdollistavan täyden rajoituksen piiriin tarkoittaa kotimaisille av-tekijöille 1,8 MEUR korvausten häviämistä.
- AV-teosten käyttö opetuksessa voidaan tehokkaimmin järjestää säätämällä sopimuslisenssin ensisijaisuudesta opetuskäytön luparatkaisuna ja kehittämällä nykyistä sopimuslisenssisäännöstä ehdotetun 14 §:n 4 momentin mukaisella tavalla, jolloin sopimuslisenssi laajennee koskemaan

yleisön saataville saattamista opetuksessa ja näin ollen myös julkista esittämistä. Sopimuslisenssiä täydentäisi DSM-direktiivin mukainen rajoitus sellaisten teosten osalta, joita ei koske luparatkaisut.

DSM-direktiivin 5 artiklassa ei säädetä, että se koskisi digitaalisessa muodossa olevan audiovisuaalisen aineiston yleisön saataviin saattamista, kuten luonnoksen s. 15 väitetään. DSM-direktiivi ei sääntele julkista esittämistä eikä sen 5 artikla edellytä muutoksia TekL 21 §:ään. 21 § tulee säilyttää entisellään. Tällaisella muutoksella on merkittävä taloudellinen vaikutus av-tekijöille. Av-teosten siirtäminen korvauksettomaan, vapaaseen esittämisoikeuteen vähentää suoraan 1,8 MEUR korvaustuloja kotimaisilta av-tekijöiltä.

Ruotsin DSM-direktiivin implementointia koskevassa lakiluonnoksessa ei ole esitetty muutoksia Ruotsin lain vastaavaan säännökseen. Myös muissa Pohjoismaissa elokuvateokset ja näytelmäteokset ovat kyseisen rajoitussäännöksen ulkopuolella. Suomessa tulee säilyttää vastaava oikeudentila. Av-teosten käyttöä opetuksessa voidaan lisensoida TekL 14 §:n sopimuslisenstillä.

Luonnoksen s. 15 ja s. 81 virheellisesti väitetään, että TekL 21 §:n ja elokuvateos-käsitteen tulkinta olisi viime vuosikymmenen aikana alkanut muuttua niin, että pykälän tarkoitamana elokuvateoksena pidetään mitä tahansa audiovisuaalista aineistoa. Elokuvateoksen käsite on tulkittu laajasti jo Bernin sopimuksesta lähtien ja se on ymmärretty vastaavalla tavalla läpi vuosikymmenien oikeuskirjallisuudessa sekä tekijänoikeusneuvoston lausunnoissa, eikä tulkintalinja ole tästä muuttunut 2010 tai 2020-luvulla. Paikkansa pitämättömänä tällaiset väitteet tulee poistaa lopullisesta hallituksen esityksestä.

Bernin sopimuksen selitysteoksen mukaan elokuvan käsite kattaa kaikki elokuvateokset ja elokuvaamiseen verrattavalla tavalla ilmaistut teokset riippumatta niiden tyypistä, pituudesta, valmistusmenetelmästä, käytetystä teknisestä prosessista, tarkoituksesta taikka tekijästä (s. 15-16). Tekijänoikeuskomitea on määritellyt (KM 1990:31), että tekijänoikeudellisessa mielessä elokuvateoksena pidetään liikkuvista kuvista tai liikkuvista kuvista ja äänestä muodostuvia teoksia sekä muita elokuvaamiseen rinnastettavalla tavalla ilmaistuja teoksia, jotka ylittävät tekijänoikeudellisen teoskynnyksen. Tekijänoikeusneuvosto on jo 1990-luvulla todennut, että ”lähes kaikkia kuvallisia menetelmiä käyttäen valmistetut tallenteet voivat olla elokuvateoksia, jos ne ovat riittävän omaperäisiä” (TN 1995:9). Bernin sopimuksen selitysteoksen uudistetussa laitoksessa todetaan, että elokuvateoksista puhutaan uudemmissa kansainvälisissä ja kansallisissa normeissa ja oikeuskirjallisuudessa audiovisuaalisina teoksina (2003, s. 26). Vuokraus- ja lainausdirektiivissä elokuvalla tarkoitetaan äänellä varustettua tai äänenöntä elokuvateosta taikka audiovisuaalista teosta tai liikkuvaa kuvasarjaa.

Tulkintalinja ei kuitenkaan oikeuskirjallisuudessa eikä tekijänoikeusneuvoston tulkintakäytännössäkään koskaan ole ollut, että mikä tahansa audiovisuaalinen aineisto olisi TekL 21 §:n tarkoittama elokuvateos. Tekijänoikeusneuvoston lausunnossa 2015:12 todetaan, että kaikkea internetiin ladattua materiaalia, johon sisältyy liikkuvaa kuvaa ja joka ylittää teostasoon, ei ole

välttämättä pidettävä TekL 21 §:n tarkoittamana elokuvateoksena. Tekijänoikeusneuvoston lausunnossa 2017:1 todetaan, että ratkaisevaa on se, että kuvastaako video ilmaisultaan tekijän persoonaa ja niistä käyvät ilmi tekijän tai tekijöiden vapaat ja luovat valinnat teosta tehtäessä eli toisin sanoen ylittyykö teoskynnys.

Toisin kuin luonnoksen s. 65 väitetään, myös muissa Pohjoismaissa elokuvateoksen käsitteen sekä TekL 21 §:ää vastaavan säännöksen tulkinta on yhteneväinen. Myös muissa Pohjoismaissa elokuvateos käsittää kaikenlaiset av-teokset, eikä ne ole TekL 21 §:ää vastaavan säännöksen piirissä. Tämä virheellinen teksti luonnoksen sivulta 65 tulee poistaa. Asian voi tarkistaa esimerkiksi Ole-Andreas Rognstadin kirjasta *Opphavsrett (fra 2019)* s. 124-127 ja Henry Olssonin ”Upphovsrättslagstiftningen – en kommentar” s. 41-42.

Toisin kuin s. 81 väitetään Yleisradion ohjelmia niin Yle Areenasta, Elävästä arkistosta kuin yle.oppiminen-sivustoltakin saa esittää opetuksessa. Näiden esittämisestä on sovittu Opetushallituksen kanssa. Tällainen virheellinen väite tulee poistaa lopullisesta hallituksen esityksestä. Opetuksessa voidaan myös elokuvia esittää ja hyödyntää, kun oppilaitos tai koulutuksen järjestäjä hankkii siihen luvan joko APFI ry:stä tai Elokuvalisenssin M&M Viihdepalvelusta. Tämän lisäksi Kansallinen audiovisuaalisen instituutin Elokuvapolku-verkkosivustolla on elokuvakasvatukseen ja opetukseen elokuvia ja elokuvanäytteitä.

On kuitenkin kiistatonta, että nykyiset oppilaitosten luvat eivät mahdollista kaiken tyyppisten audiovisuaalisten teosten esittämistä opetuksessa. Tältä osin kohdassa 3 a) ehdottamamme ratkaisu mahdollistaisi sellaisten av-teosten käytön opetuksen havainnollistamiseen, jotka eivät sisältyisi oppilaitoksille markkinoilla olevien luparatkaisujen piiriin.

Teosten julkisen esittämisen osalta ongelmallista on lähinnä se, että nykyisin niitä käytetään erilaisten suoratoistopalveluiden kautta. Opettajilla ei ole enää esimerkiksi musiikkia tai äänikirjoja CD-levyillä, vaan heillä on henkilökohtaisia suoratoistopalveluita. Näissä palveluissa, esimerkiksi YouTube, Spotify, Netflix, Bookbeat, Storytel ja muissa vastaavissa suoratoistopalveluissa, on omat käyttöehdot, jotka määrittävät, millä tavalla niiden sisältöjä saa käyttää. Näissä yleensä, kuten esimerkiksi kaikissa edellä mainituissa palveluissa, palveluiden sisältöjä saa käyttää ainoastaan henkilökohtaisessa tarkoituksessa. Käyttäjä sitoutuu näihin käyttöehtoihin hankkiessaan palvelun käyttöönsä. Sopimuksen sitovuuden periaatteen johdosta rajoitussäännös ei voi mennä sopimusehdon edelle (HE 28/2004, s. 25).

e. Opetuskäyttöä koskevan rajoituksen alueellinen soveltaminen (TekL 64 c §)

Vastustamme

Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia

Viittamme Kopioston perusteluihin

4. Kysymyksiä kulttuuriperinnön säilyttämisestä (TekL 16.1 §, 16 d ja 16 e §, DSM-direktiivin 6 artikla)

Tekijänoikeuslain 16 §:n 1 momentissa säädettäisiin yleisölle avoimen yleishyödyllisen kirjaston, arkiston tai museon oikeudesta valmistaa kappaleita omissa kokoelmissaan olevasta teoksesta kulttuuriperinnön säilyttämistä varten. Nykyistä 16 d ja 16 e §:ää muutettaisiin niin, että valtioneuvoston asetuksen sijasta arkistoja, kirjastoja ja museoita koskevien säännösten organisatorisesta soveltamisalasta säädettäisiin jatkossa tyhjentävästi 16 e §:ssä. Mikä on kantanne ehdotettuun ratkaisuun?

Kannatamme muutettuna

Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia

Yleä ei saa luokitella kulttuuriperintölaitokseksi siten, että se oikeuttaisi Yleä käyttämään teoksia sopimatta tekijöiden kanssa ja korvaamatta tekijöille – tällä olisi merkittävät taloudelliset vaikutukset tekijöille. Tätä koskevaa vaikutusarviointia ei ole tehty.

Yle on lähettäjäyrittäjä sekä merkittävä kotimaisen av-draaman tuottaja ja tilaaja, joka toimii markkinoilla, joilla sillä on myös kaupallisin perustein toimivia kilpailijoita. Se on täysin erilainen toimija kuin esimerkiksi KAVI, huolimatta siitä, että se ei sinänsä itse toimi aivan samalla tavalla kaupallisesti kuin muut lähettäjäyrittäjät ja sillä on erilainen rahoituspohja (verotus) ja omistaja (valtio).

Muilta osin viittaamme Kopioston lausuntoon.

5.1. Yleisiä kysymyksiä, jotka liittyvät kaupallisesta jakelusta poistuneiden teosten käyttöön kulttuuriperintölaitoksissa

a. Kaupallisesta jakelusta poistuneiden teosten käytöstä kulttuuriperintölaitoksissa säädettäisiin 16 g – 16 j §:ssä. Käytön piiriin voisi kuulua ainoastaan kulttuuriperintölaitosten kokoelmiin kuuluvia teoksia. Valmistelussa on lähdetty siitä, että direktiivin salliman ”kaupallisesta jakelusta poistuneen teoksen (tai teosjoukon)” käytön tavoitteena on varmistaa, että sopimuslisenssin tai tekijänoikeuden rajoituksen nojalla tapahtuvalla käytöllä ei olisi merkittäviä kielteisiä vaikutuksia teosten kaupallisiin markkinoihin. Yhdyttekö tähän käsitykseen? Jos ette, miten direktiivin käsite tulisi ymmärtää?

Yleä ei saa luokitella kulttuuriperintölaitokseksi siten, että se oikeuttaisi Yleä käyttämään teoksia sopimatta tekijöiden kanssa ja korvaamatta tekijöille – tällä olisi merkittävät taloudelliset vaikutukset tekijöille. Tätä koskevaa vaikutusarviointia ei ole tehty.

Yle on lähettäjäyrittäjä sekä merkittävä kotimaisen av-draaman tuottaja ja tilaaja, joka toimii markkinoilla, joilla sillä on myös kaupallisin perustein toimivia kilpailijoita. Se on täysin erilainen toimija kuin esimerkiksi KAVI, huolimatta siitä, että se ei sinänsä itse toimi aivan samalla tavalla kaupallisesti kuin muut lähettäjäyrittäjät ja sillä on erilainen rahoituspohja (verotus) ja omistaja (valtio).

b. Ehdotetun 16 g §:n mukaan kulttuuriperintölaitoksen kokoelmissa olevan teoksen tai teosten joukon saisi sopimuslisenssin nojalla saattaa yleisön saataviin maantieteelliset rajat ylittävästi (64 d §). Yhdyttekö siihen, että on tarkoituksenmukaista, että yhteishallinnointiorganisaatio tekee arvioinnin siitä, voidaanko käyttöluva teokseen myöntää siten, ettei sillä olisi haitallista vaikutusta käyttöluvan kohteena olevan

teosjoukon kaupallisiin markkinoihin? Jos ette, kenen tulisi tehdä tämä arvio ja millä perustein arvio tulee tehdä?

Yleä ei saa luokitella kulttuuriperintölaitokseksi siten, että se oikeuttaisi Yleä käyttämään teoksia sopimatta tekijöiden kanssa ja korvaamatta tekijöille – tällä olisi merkittävät taloudelliset vaikutukset tekijöille. Tätä koskevaa vaikutusarviointia ei ole tehty.

Yle on lähettäjäyritys sekä merkittävä kotimaisen av-draaman tuottaja ja tilaaja, joka toimii markkinoilla, joilla sillä on myös kaupallisin perustein toimivia kilpailijoita. Se on täysin erilainen toimija kuin esimerkiksi KAVI, huolimatta siitä, että se ei sinänsä itse toimi aivan samalla tavalla kaupallisesti kuin muut lähettäjäyritykset ja sillä on erilainen rahoitus pohja (verotus) ja omistaja (valtio).

c. Kaupallisesta jakelusta poistuneiden teosten käyttämisestä tekijänoikeuden rajoituksen nojalla eräissä tapauksissa säädettäisiin 16 h §:ssä. Pykälässä asetetaan tietyt kriteerit, joiden täyttyessä teoksen voidaan katsoa poistuneen kaupallisesta jakelusta, ellei tiedossa ole, että teos on edelleen kaupallisessa jakelussa. Kriteerien tavoitteena on helpottaa sen arvioimista, milloin teoksen voidaan (yleensä) katsoa poistuneen kaupallisesta jakelusta. Onko säännöksistä apua sen arvioimisessa, millä edellytyksin teoksia saa käyttää tekijänoikeuden rajoituksen nojalla?

-

d. Ehdotetun 16 j §:n mukaan pääasiallinen vastuu tietojen ilmoittamisesta Euroopan immateriaalioikeusvirastoon olisi kulttuuriperintölaitoksilla. Kielto-oikeuden käyttämisestä voisi ilmoittaa myös yhteishallinnointiorganisaatio. Ehdotukseen ei sisälly säännöksiä ns. yhteispisteestä (Contact Point), joka päättäisi, mitkä organisaatiot voivat käyttää Euroopan immateriaalioikeusviraston kaupallisesta jakelusta poistuneita teoksia koskevaa tietokantaa. Tarvitaanko Suomessa tällaista yhteispistettä ja jos tarvitaan, minkä tahon tulisi hoitaa tehtävä?

-

5.2. Tarkemmat pykäläkohtaiset kannat TekL 16 g - 16 j sekä 64 d §:stä

a. Kaupallisesta jakelusta poistuneiden teosten käyttäminen sopimuslisenssin nojalla (TekL 16 g §)

Vastustamme

Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia

Yleä ei saa luokitella kulttuuriperintölaitokseksi siten, että se oikeuttaisi Yleä käyttämään teoksia sopimatta tekijöiden kanssa ja korvaamatta tekijöille – tällä olisi merkittävät taloudelliset vaikutukset tekijöille. Tätä koskevaa vaikutusarviointia ei ole tehty.

Yle on lähettäjäyritys sekä merkittävä kotimaisen av-draaman tuottaja ja tilaaja, joka toimii markkinoilla, joilla sillä on myös kaupallisin perustein toimivia kilpailijoita. Se on täysin erilainen toimija kuin esimerkiksi KAVI, huolimatta siitä, että se ei sinänsä itse toimi aivan samalla tavalla kaupallisesti kuin muut lähettäjäyritykset ja sillä on erilainen rahoitus pohja (verotus) ja omistaja (valtio).

Muilta osin viittaame Kopioston lausuntoon.

b. Kaupallisesta jakelusta poistuneiden teosten käyttäminen rajoituksen nojalla eräissä tilanteissa (TekL 16 h)

Vastustamme

Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia

Yleä ei saa luokitella kulttuuriperintölaitokseksi siten, että se oikeuttaisi Yleä käyttämään teoksia sopimatta tekijöiden kanssa ja korvaamatta tekijöille – tällä olisi merkittävät taloudelliset vaikutukset tekijöille. Tätä koskevaa vaikutusarviointia ei ole tehty.

Yle on lähettäjäyritys sekä merkittävä kotimaisen av-draaman tuottaja ja tilaaja, joka toimii markkinoilla, joilla sillä on myös kaupallisin perustein toimivia kilpailijoita. Se on täysin erilainen toimija kuin esimerkiksi KAVI, huolimatta siitä, että se ei sinänsä itse toimi aivan samalla tavalla kaupallisesti kuin muut lähettäjäyritykset ja sillä on erilainen rahoituspohja (verotus) ja omistaja (valtio).

c. Kielto-oikeuden käyttäminen (TekL 16 i §)

Kannatamme sellaisenaan

Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia

-

d. Kaupallisesta jakelusta poistuneiden teosten käyttöä koskevien tietojen rekisteröinti (TekL 16 j §)

Kannatamme sellaisenaan

Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia

-

6. Kysymyksiä sopimuslisenssijärjestelmästä (TekL 26 §, DSM-direktiivin 12 artikla)

a. DSM-direktiivin 12 artiklassa annetaan jäsenvaltioille mahdollisuus säätää vaikutukseltaan laajennetusta kollektiivisesta lisensioinnista. Suomessa hyödynnettäisiin tämä kansallinen liikkumavara säilyttämällä tekijänoikeuslain 26 §:ssä säädetty sopimuslisenssijärjestelmä. Pykälää ehdotetaan kuitenkin direktiivin perusteella tarkennettavaksi. Samassa yhteydessä tehtäisiin eräitä teknisiä ja rakenteellisia muutoksia pykälään. Mikä on kantaanne ehdotettuun ratkaisuun?

Vastustamme

Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia

Lakiehdotus on sellaisenaan hyväksyttävissä, mutta sitä koskevissa esitysluonnoksen perusteluissa on sen sijaan kohtia, jotka muuttavat sopimuslisenssiä koskevaa tulkintalinjaa niin radikaalisti, että ne ovat mielestämme harhaanjohtavia, tarpeettomia ja vaillinaisesti perusteltuina ne tulisi poistaa.

Esitysluonnoksen sivulla 19 oleva kuvaus sopimuslisenssin, tekijänoikeuden rajoituksen ja oikeudenhaltijan kiello-oikeuden suhteesta toisiinsa tulee poistaa. Sopimuslisenssi ei vallitsevan eurooppalaisen käsityksen mukaan ole rajoitus, vaikka kiello-oikeutta ei olisikaan tai se on rajoitettu (esim. TV-ohjelmien verkkotallennuspalvelu TekL 25 I §). Kyseessä on oikeuksien hallinnoinnin muoto, jolla on omat erityispiirteensä. Vaikka kiello-oikeus joissakin kohdin puuttuu, sopimusvapauden elementit ovat niin vahvoja, ettei ole ensinkään perusteltua kuvata sopimuslisenssiä rajoitukseksi. Direktiivi ei mielestämme tällaista tulkintaa estä.

b. DSM-direktiivin 12 artiklan 3 kohdan a-alakohdassa edellytetään yhteishallinnointiorganisaation olevan valtuutustensa perusteella riittävän edustava lisenssin kohteena olevien teosten oikeudenhaltijoiden ja oikeuksien suhteen. Miten riittävä edustavuus varmistetaan, ja miten sitä tulisi arvioida sopimuslisenssiorganisaation hyväksymisen yhteydessä?

-

c. Olennaisimmat muutokset 26 §:ssä koskisivat direktiivin 12 artiklan mukaista velvoitetta tiedottaa tekijöille sopimuslisensseistä, tekijän oikeudesta hakea korvausta sekä kiello-oikeuden käyttämisestä. Ehdotus perustuu siihen, että yhteishallinnointiorganisaatiot itse esittävät suunnitelman siitä, miten tekijöille (ja erityisesti ns. ”ulkopuolisille tekijöille”) tiedotetaan direktiivin edellyttämistä asioita. Näin tarvittavat toimenpiteet pysyisivät oikeasuhtaisina tekijöiden etua ajatellen. Onko tämä lähtökohta perusteltu, vai tulisiko tiedottamisesta säätää tarkemmin laissa ns. ”ulkopuolisten tekijöiden” oikeuksien turvaamiseksi? Jos pitäisi säätää tarkemmin, mitä velvoitteita tulisi asettaa?

-

7.1. Alkuperäinen lähetystoiminta

Pykäliin ehdotetaan muutoksia, joiden tavoitteena on selkeyttää nykyisiä, varsin vaikeaselkoisina pidettyjä säännöksiä. Lisäksi ehdotuksella pantaisiin täytäntöön verkkolähetysdirektiiviä siten, että 25 f §:ssä alkuperäiseen lähetystoimintaan rinnastettaisiin lähettäjäyritysten verkko-oheispalvelut (esim. YLE Arena) ja 64 b §:ään tehtävällä muutoksella varmistettaisiin, että alkuperäiseen lähetystoimintaan hankitut oikeudet kattavat myös radiolähetysten sekä television uutis- ja ajankohtaisohjelmien lähettämisen EU:n alueella, ellei toisin ole sovittu. Verkkolähetysdirektiivin 8 artiklan säännökset, jotka koskevat oikeuksien hankkimista silloin, kun lähettäjäyritys ei oman toimintansa puitteissa itse lainkaan lähetä lähetystä, vaan sen tekee jakelijayritys, ehdotetaan sisällytettäväksi alkuperäistä lähetystoimintaa koskevaan 25 f §:ään. Direktiivi mahdollistaa sen, että tällaisissa tapauksissa voidaan nojautua samankaltaiseen lisenssiintimalliin kuin edelleenlähetyksen yhteydessä. Valmistelussa on arvioitu, että Suomessa ei esiinny direktiivin 8 artiklassa tarkoitettuja tilanteita, eikä siten ole pidetty tarpeellisena käyttää hyväksi direktiivin tarjoamaa mahdollisuutta, että tarvittavia oikeuksia voitaisiin hankkia pakollista kollektiivista hallinnointia koskevan sääntelyn perusteella yhteishallinnointiorganisaatiolta. Mikä on kantanne ehdotettuun ratkaisuun?

Vastustamme

Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia

Esitämme, että HE luonnos palautetaan lausunnossamme tarkemmin kerrotuista syistä verkkolähetysdirektiivin osalta uudelleen valmisteluun.

Direktiivi tulee implementoida Suomen tekijänoikeuslakiin niin, että sen tarkoitus ja sanamuodot toteutuvat. HE:stä tulee riisua pois kaikki sellainen, joka ei liity verkkolähetydirektiivin implementointiin. Käsitksemme mukaan verkkolähetydirektiivi tulisi implementoida seuraavasti:

1. Televisiokanavien edelleen lähettämistä ei saa hävittää määrittelemällä se alkuperäiseksi lähettämiseksi vastoin kansainvälisiä sopimuksia, direktiivejä ja EUT:n ratkaisuja.
 - 25 f §:ään ei tule tehdä muutoksia, koska direktiivi ei säädä alkuperäisestä lähettamisestä.
 - 25 f §:ään ei voida säätää käsitteellisiä päällekkäisyyksiä edelleen lähettämisen (25 h §) kanssa.

2. Kotimaisten televisiokanavien edelleen lähettämiseen liittyy tekijöiden merkittävä, suuruusluokaltaan verkkotallennuspalveluihin verrattavissa oleva taloudellinen intressi (10-20 miljoonaa euroa), jota ei saa HE:n esittämällä tavalla hävittää.

3. Ohjelmien lähettamisestä suoran siirron menetelmällä (direct injection) tulee valmistella ja säätää oma pykälä.
 - Direct injectiota ei voi sisällyttää 25 f §:ään, koska direct injection ei ole alkuperäistä lähettämistä tai edelleen lähettämistä, tässä yhteydessä alkuperäisestä lähettamisestä ei edellytetä sääntelyä eikä siitä tule säädellä
 - Direct injectioniin tulee käyttää direktiivin sisältämä optio ja säätää pakollinen kollektiivinen hallinnointi. Ohjelmien lähettämistä suoran siirron menetelmällä ei voida lisenoida käytännössä ilman kollektiivista hallinnointia.

4. Alkuperämaaperiaate tulee ulottaa direktiivin edellyttämällä tavalla ainoastaan lähettäjäyritysten direktiivissä tarkoin määriteltäviin verkossa tarjottaviin oheispalveluihin.

5. Koska HE käsittelee edustamillamme oikeudenhaltijoille erittäin merkittäviä kysymyksiä ja se on lausunnossamme tarkemmin kuvatuilla tavoilla poikkeuksellisen puutteellisesti valmisteltu, perusteltu, osin ristiriitainen ja keskeiseltä sisällöltään virheellinen, esitämme, että HE luonnos palautetaan verkkolähetydirektiivin implementoinnin osalta uudelleen valmisteluun.

Perusteluiden osalta viittaamme Kopioston lausuntoon

7.2. Radio- ja televisio-ohjelmien edelleenlähettäminen

Tekijänoikeuslain 25 h §:ssä säädetään radio- ja televisiolähetysten samanaikaisesta ja muuttamattomasta edelleenlähettämisestä. Säännöksillä virtaviivaistetaan lisensiointimarkkinoiden toimintaa tilanteessa, jossa oikeuksien hankkiminen voisi muuten olla haastavaa. Ehdotetuilla säännöksillä pantaisiin täytäntöön verkkolähetysdirektiivin säännökset ja selkeytettäisiin edelleenlähettämistä koskevia säännöksiä. Lisäksi ehdotetaan, että myös lähettäjäyrytysten verkko-oheispalveluiden edelleen lähettäminen olisi mahdollista hankkimalla tarvittavat oikeudet yhteishallinnointiorganisaatiolta sekä edellyttäen, että myös lähettäjäyrytyksen suostumus on saatu. Taustalla on se, että verkko-oheispalveluihin usein estetään pääsy asettamalla teknisiä esteitä, ns. maarajoituksia. Esimerkiksi Ruotsin SVT:n kanavien edelleenlähettämiseen on mahdollista hankkia oikeuksia keskitetysti, mutta tämä ei ole koskenut SVT:n verkko-oheispalveluita. Mikä on kantanne ehdotettuun ratkaisuun? Voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia vastauksenne yhteydessä.

Kannatamme muutettuna

Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia

Direktiivi tulee implementoida Suomen tekijänoikeuslakiin niin, että sen tarkoitus ja sanamuodot toteutuvat. HE luonnoksesta tulee riisua pois kaikki sellainen, joka ei liity verkkolähetysdirektiivin implementointiin. Käsityksemme mukaan verkkolähetysdirektiivi tulisi implementoida seuraavasti:

1. Edelleen lähettäminen tulee säätää verkkolähetysdirektiivin mukaisesti siten, että lähetyssignaalin vastaanottotavalla ei ole merkitystä edelleen lähettämisen tekijänoikeudellisessa arvioimisessa.
2. Kotimaisten televisiokanavien edelleen lähettämiseen liittyy tekijöiden merkittävä, suuruusluokaltaan verkkotallennuspalveluihin verrattavissa oleva taloudellinen intressi (10-20 milj. euroa), jota ei saa HE:n esittämällä tavalla hävittää.
3. Edelleen lähettämistä (25 h §) ei voida ulottaa kattamaan kansainvälisten sopimusten ja direktiivin vastaisesti verkko-oheispalveluita (VOD) HE:n esittämällä tavalla.
4. Edelleen lähettämiseen tulee säätää direktiivien edellyttämä pakollinen kollektiivinen hallinnointi.
5. 25 h § on jo teknologianeutraali. Direktiivin edellyttämän teknologianeutraaliuden ulottamiseen lähettäjäyrytysten siirtyneisiin oikeuksiin riittää se, että 25 h §:n 2 momentista poistetaan ”kaapeleitse”.
6. Nykyisen 25 h § 2 momentin mukaisesti lähettäjäyhtiölle siirtyneet oikeudet tulee jatkossakin olla direktiivien edellyttämällä tavalla pakollisen kollektiivihallinnoinnin ulkopuolella. Nykyinen 25 h

§:n 2 momentti tulee tästä syystä säilyttää, kuitenkin ”kaapeleitse” sana poistaen kuten edellä on esitetty.

7. Direktiivin 2 artiklan määritelmät olisi syytä selvyyden vuoksi ja erilaisten tilanteiden määrittelyn helpottamiseksi implementoida tekijänoikeuslakiin.

8. Koska HE käsittelee edustamillemme oikeudenhaltijoille erittäin merkittäviä kysymyksiä ja se on lausunnossamme kuvatuilla tavoilla poikkeuksellisen puutteellisesti valmisteltu, perusteltu, osin ristiriitainen ja keskeiseltä sisällöltään virheellinen, esitämme, että HE luonnos palautetaan verkkolähetysdirektiivin implementoinnin osalta uudelleen valmisteluun.

Perusteluiden osalta viittaamme Kopioston lausuntoon

8.1. Tekijän korvausoikeus ja korvausten kohtuullistaminen

Esitys sisältää muutoksia tekijöiden ja esittävien taiteilijoiden aseman parantamiseksi hyödyntämissopimuksissa. DSM-direktiivin 18 artiklassa säädetään yleisestä periaatteesta, jonka mukaan tekijä tai esittävä taiteilija on oikeutettu asianmukaiseen korvaukseen teosten kaupallisesta hyödyntämisestä, ja 20 artiklassa korvausta koskevan sopimusehdon sovittelusta muuttuneista olosuhteista johtuen. Voimassa olevan tekijänoikeuslain 29 §:ssä säädetään (direktiiviä laajemmin) kohtuuttoman sopimusehdon sovittelusta, ja pykälän perusteella on mahdollista kohtuullistaa niin alun perin kohtuutonta sopimusehtoa kuin reagoida muuttuneista olosuhteista johtuvaan kohtuullistamistarpeeseen. Näin ollen ehdotetaan vain huomioon otettavien kriteerien laajentamista vastaamaan paremmin direktiivissä lueteltuja arviointikriteerejä. Mikä on kantanne ehdotettuun ratkaisuun? Voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia vastauksenne yhteydessä.

Vastustamme

Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia

Direktiivin 18 artiklassa todetaan, että jäsenvaltion on varmistettava, että kun tekijät ja esittävät taiteilijat lisensoivat tai siirtävät yksinoikeutensa teoksen hyödyntämiseen, heillä on oikeus saada asianmukainen ja oikeasuhteinen korvaus. Korvauksen olisi direktiivin perustelutekstien mukaisesti oltava asianmukainen ja oikeasuhtainen oikeuksien mahdolliseen ja tosiasialliseen taloudelliseen arvoon nähden. Direktiivin perusteluteksteissä todetaan, että kertakorvaus ei saisi olla pääsääntö. Tätä ei Suomen ehdotuksessa todeta ja tämä direktiivin edellyttämä toteamus tulee lisätä: kertakorvaus ei saisi olla pääsääntö.

Perustelutekstissä todetaan nimenomaisesti yhtenä mekanismina asianmukaisen ja oikeasuhtaisen korvauksen toteuttamiseksi on kollektiivinen sopiminen. Suomen ehdotuksessa vain todetaan, että kollektiivinen sopiminen on kilpailulainsäädännön vastainen. Virkamiesehdotuksen tulkinta on virheellinen ja harhaanjohtava ja johtaa direktiivin sanamuodon, tarkoituksen ja perustelutekstien vastaiseen tulkintaan. Tekijänoikeuksista voidaan sopia kollektiivisesti ja aivan laillisesti mm.

työehtosopimuksilla. Tämä tulee todeta hallituksen esityksessä yhtenä direktiivin tarkoittamana ja direktiivin edellyttämänä mekanismina, jolla voidaan varmistaa asianmukainen ja oikeasuhtainen korvaus jo alunperin.

Nykyinen 29§:n mukainen kohtuullistaminen ei tosiasiaa toteuta direktiivin tarkoitusta. 29§:ää säädettäessä tavoitteena oli parantaa tekijöiden ja esittävien taiteilijoiden neuvotteluasemaa. Näin ei kuitenkaan käynyt. Tekijöiden ja esittävien taiteilijoiden neuvotteluasema ja mahdollisuus saada toimeentuloa luovasta työstään on edelleen heikko. Tästä on myös OKM:n tiedossa useita selvityksiä.

Av-alalla tekijöiden ja esittävien taiteilijoiden neuvotteluasema on merkittävästi heikompi kuin esim. muissa Pohjoismaissa. Suomessa tuottajat eivät ole halunneet työehtosopimuksia eivätkä muita kollektiivisia sopimuksia, toisin kuin muissa Pohjoismaissa ja nk. länsimaissa. Suomessa esim. näyttelijät joutuvat sopimaan henkilökohtaisilla sopimuksilla ja luovuttamaan kaikki oikeudet pienellä kertakorvauksella ilman mitään analyysiä tulevasta teoksen käytöstä tai taloudellisesta potentiaalista. Eivätkä näyttelijät myöskään saa raportteja teoksen hyödyntämisestä. Muissa Pohjoismaissa (ja länsimaissa yleensäkin) näyttelijät saavat asianmukaisen palkan työstä ja tekijänoikeuskorvauksia teosten hyödyntämisen perusteella. Sopimusjärjestelmä perustuu kollektiiviseen sopimiseen ja työehtosopimukseen. Suomen sopimuskulttuuri on täysin kehittymätön. Näyttelijäliitolla ei ole ollut keinoja pakottaa tuottajia työehtosopimukseen, vaikka näyttelijöiden järjestäytymisaste on korkea. Direktiivin mukainen lainsäädäntö, jossa kollektiivinen sopiminen mainitaan mekanismina asianmukaisen ja oikeasuhtaisen korvauksen määrittelemiseksi kannustaisi sopimuskulttuurin kehittämiseen.

Hallituksen esityksessä sekoitetaan tekijälle työstä maksettu palkka tekijänoikeuden luovutuksesta ja hyödyntämisestä maksettavaan korvaukseen. Tämä malli on laajasti käytössä av-tuotannoissa (näyttelijät, ohjaajat ja osin myös käsikirjoittajat) Suomessa, muissa Pohjoismaissa, Länsi-Euroopassa ja muuallakin maailmassa, mm. USA:ssa.

Hallituksen esityksen perusteluosa olisi omiaan heikentämään tekijöiden asemaa, mikäli myös työstä maksetut palkat huomioitaisiin tekijänoikeuden luovutuksesta saadun korvauksen kohtuullisuusarvioinnissa. Hallituksen esitys on tältä osin myös vastoin alalla vakiintuneesti noudatettuja käytäntöjä.

Hallituksen esityksessä sekoitetaan tekijöiden oikeus palkkaan tehdyn työn perusteella ja oikeus korvaukseen tekijänoikeuden kaupallisesta hyödyntämisestä:

“Sen sijaan rojaltsopimukseen perustuvat korvaukset yleensä kasvavat teoksen kaupallisen menestyksen mukaisesti. Vaikka palkkaa sinänsä voidaan mahdollisesti luonnehtia kiinteämääräiseksi tai kertakaikkiseksi korvaukseksi, olisi kuitenkin huomioitava, että palkka yleensä kattaa teoksen luomiseen käytetyn ajan. Siten palkkana maksettava korvaus ei ole samalla tavalla kiinteämääräinen eikä yleensä jää samalla tavalla vaillinaiseksi kuin lopputuloksesta maksettava kertakaikkinen korvaus, joka harvemmin sisältää kohtuullisen korvauksen teoksen luomisen edellyttämästä työmäärästä. Jos työ on vain osittain tehty työsuhteessa ja osittain palkatta, voi tämä kuitenkin olla peruste korvauksen kohtuullistamiseen.”

Tätä hallituksen esityksen tekstiä on hyvin vaikeaa ymmärtää tässä kontekstissa. Tekijöiden saamia palkkoja ei tule sekoittaa tekijänoikeuskorvauksiin. Lopullisesta versiosta tulee poistaa kaikki viittaukset tekijöiden saamiin palkkoihin, sillä tekijänoikeuslailla ei ole tarkoitus säätää työehtosopimuslakiin kuuluvista palkka-asioista.

Kysymyksenasettelussa viitattu, vuonna 2015 voimaan tullut tekijänoikeuslain 29 § koskee kohtuuttoman sopimusehdon sovittelua teoksen alkuperäisen tekijän luovuttaessa oikeuksiaan edelleen. Toisin kuin kysymyksenasettelussa annetaan ymmärtää, ei kyseinen sovittelusäännös tarkoita, että asianmukaisen ja oikeasuhtaisen korvauksen periaate olisi Suomessa lain tasoisena voimassa, vaikka 29 § mahdollistaakin myös luovutuksesta maksettavan korvauksen sovittelun. Tekijänoikeuslaista puuttuu tällä hetkellä säännös, joka turvaisi korvauksen kohtuullisuutta jo alun perin (vs. jälkiperäisesti toteutettava sopimusehdon sovittelu).

Luonnoksessa ei ole arvioitu millään tavalla nykytilaa sen suhteen, toteutuuko ns. kohtuullisen korvauksen periaate Suomessa. Tietoa asiasta olisi ollut saatavilla runsaasti.

Tekijät ja esiintyvät taiteilijat ovat usein heikommassa neuvotteluasemassa sopimuksia tehdessään. Tämä tuli esiin jo vuonna 2014 tekijänoikeuslakia muutettaessa (ks. esim. Riku Neuvosen selvitys). Muutoslain esitöissä (HE 181/2014, s. 46) todetaan, että ”lausuntojen pohjalta muutettu esitys antaa mahdollisuuden tekijänoikeusalalla tapahtuvaan neuvottelukulttuurin muutokseen, jota opetus- ja kulttuuriministeriö seuraa”. Lisäksi esityksessä todetaan seuraavaa: ”laajemmat nykyistä oikeustilaa muuttavat säännökset tulisivat harkittaviksi, jos nyt ehdotettavat säännökset eivät tuo toivottua muutosta”.

Eri taiteenalojen korvauskäytännöt on nostettu esiin myös vuoden 2019 hallitusohjelmakirjauksessa. Kirjauksen mukaan ”minimikorvausten määrittelyistä eri taiteenaloilla korvauskäytäntöjen yhtenäistämiseksi selvitetään”.

Tilanne luovilla aloilla ei ole vuoden 2014 jälkeen parantunut, vaan tekijöiden ja esittävien taiteilijoiden heikompaa neuvotteluasemaa käytetään edelleen hyväksi.

Nykytilan huolellinen arviointi suhteessa vuonna 2015 toteutuneisiin lainsäädännön muutoksiin olisi osoittanut, ettei 29 § muutettunakaan riitä toteuttamaan direktiivin vaatimusta asianmukaisen ja kohtuullisen korvauksen toteutumisesta. Valmistelua on tältä osin pidettävä vakavasti puutteellisena. Luonnos ei sisällä sellaisia muutoksia, jotka parantaisivat tekijöiden ja esittävien taiteilijoiden asemaa hyödyntämissopimuksissa.

Oikeasuhtaisuuden käsite on myös määritelty luonnoksessa virheellisesti siten, että sen katsotaan tarkoittavan vain tekijän panosta suhteessa teoksen mahdollisiin muihin tekijöihin. Määritelmä ei perustu direktiiviin. Yksityiskohtaisissa perusteluissa käytetty esimerkki oikeasuhtaisuuden määrittelystä on tulkintaa liian voimakkaasti ohjaavana poistettava. Poistettava on myös pohdinta siitä, että jos teoksen luomiseen käytetystä ajasta on maksettu palkkaa, voisi kohtuullistaminen tulla kyseeseen vain, jos se on tehty osittain palkatta. Työsuhteessa tehdyn teoksen erilainen kohtelu ei perustu direktiiviin.

Luonnoksessa on viitattu tekijäjärjestöjen ehdotukseen, jonka mukaan tekijöiden asemaa sopimussuhteessa tulisi vahvistaa kollektiivisella sopimisella. Kollektiivinen sopiminen yhtenä mahdollisena mekanismina vahvistaa tekijöiden asemaa sopimussuhteissa on nimenomaisesti mainittu direktiivin johdantolauseessa 73. Luonnoksessa hallituksen esitykseksi kollektiivinen sopiminen on yliolkaisesti tyrmätty väittämällä, että itsensäyöllistäjien kollektiivinen sopimusoikeus saattaisi olla kilpailuoikeuden vastaista, eikä tekijänoikeuslailla voida vahvistaa kilpailuoikeuden vastaisia menettelyjä.

Hallituksen esityksessä ei ole myöskään mitenkään edes mainittu työsuhteisten kollektiivista sopimista. Sitä ei kilpailulainsäädäntö estä. Kuten todettu työehtosopimuksilla on sovittu tekijänoikeuksista sekä Suomessa että muissa Euroopan maissa. Ehdotuksessa on tarkoitushakuisesti ja direktiivin vastaisesti heikennetty työsuhteisten mahdollisuutta neuvotella ja sopia tekijänoikeuksista.

Kuitenkin myös luonnoksessa todetaan, että esimerkiksi Saksassa on jo olemassa kollektiivisen sopimisen menettely turvaamassa tekijöiden neuvotteluasemaa. Itsensäyöllistäjien kollektiivinen sopiminen on mahdollista myös esimerkiksi Ruotsissa, Tanskassa, Norjassa ja Irlannissa.

Luonnoksessa ei ole myöskään millään tavalla viitattu tai perehdytty komission meneillään olevaan selvitykseen itsensäyöllistäjien kollektiivisesta neuvotteluoikeudesta. Selvityksen on tarkoitus valmistua vielä vuoden 2021 aikana. Todettakoon lisäksi, että EU:n ministeriöneuvosto on jo vuonna 2018 ilmaissut, ettei kilpailuoikeus ole este sille, että itsensäyöllistäjät neuvottelisivat työehdoistaan kollektiivisesti.

Pidämme esityksen valmistelua tältä osin täysin puutteellisena. Näyttelijäliitto kannattaa Tekijäfoorumien ehdotusta:

Tekijäfoorumien ehdotus

1. Lisätään tekijänoikeuslakiin uusi, asianmukaista ja oikeasuhtaista korvausta koskeva pykälä:

”Kun tekijät ja esittävät taiteilijat lisensoivat tai siirtävät yksinoikeutensa teostensa tai muun suojatun aineistonsa hyödyntämiseen, heillä on oikeus saada asianmukainen ja oikeasuhteinen korvaus.

Maksettu korvaus on sopimuksen tekohetkellä asianmukainen ja oikeasuhteinen, jos se on vähintään alalla yhteisesti laaditun suosituksen tai kollektiivisopimuksen mukainen. Tämä ei poista oikeutta lisäkorvaukseen artiklan 20 mukaisesti, mikäli kollektiivisesti ei ole sovittu hyödyntämisestä myöhemmin syntyneisiin tuloihin liittyvästä lisäkorvauksesta.”

2. Täydennetään tekijänoikeuslain voimassa olevaa 29 §:ää uudella, direktiivin artiklaa 20 vastaavalla momentilla:

”Tekijöillä ja esittäville taiteilijoilla tai heidän edustajillaan on oikeus vaatia asianmukainen ja sopiva lisäkorvaus osapuolelta, jonka kanssa he ovat tehneet sopimuksen oikeuksiensa hyödyntämisestä, tai tällaisen osapuolen oikeudenomistajilta, kun alun perin sovittu korvaus osoittautuu suhteettoman pieneksi verrattuna kaikkiin teosten tai esitysten hyödyntämisestä myöhemmin syntyneisiin merkityksellisiin tuloihin, ellei tästä ole olemassa sovellettavaa kollektiivisen sopimisen tuloksena tehtyä sopimusta, jossa määrätään vastaavasta mekanismista.”

Perusteluteksteissä viittaamme Tekijäfoorumien ehdotuksen yksityiskohtaisiin perusteluihin ja yllä esittämimme perusteluihin

1. Direktiivin 18 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että tekijöillä ja esittäville taiteilijoilla on oikeus asianmukaiseen ja kohtuulliseen korvaukseen, kun he luovuttavat oikeuksiaan. Voimassa oleva tekijänoikeuslaki ei täytä direktiivin vaatimuksia. Esimerkiksi Ruotsissa on katsottu, että nimenomainen säännös tekijän ja esittävän taiteilijan oikeudesta kohtuulliseen korvaukseen on omiaan vahvistamaan tekijöiden ja esittävien taiteilijoiden asemaa sopimusneuvotteluissa.

Kollektiivinen sopiminen on ainoa tehokas keino oikeuden toteuttamiseksi. Kollektiivinen sopiminen myös lisää ennakoitavuutta ja oikeusvarmuutta, edistäisi hyvää vuoropuhelua, lisääi keskinäistä luottamusta, vähentäisi osapuolten transaktiokustannuksia, edesauttaisi selkeiden ja tasapainoisten käytäntöjen muodostumista ja mahdollistaisi eri sektoreiden erityispiirteiden ja kehityksen huomioimisen mahdollisimman tarkoituksenmukaisella tavalla.

2. Nykyinen tekijänoikeuslaki ei sisällöllisesti vastaa direktiivin 20 artiklaa.

8.2. Tekijän oikeus selvitykseen teosten kaupallisesta hyödyntämisestä

Ehdotetun tekijänoikeuslain 30 §:n tarkoituksena on turvata tekijälle mahdollisuus saada tietoa teoksen kaupallisesta hyödyntämisestä. Kysymys on uudesta, pakottavasta säännöksestä. Mikä on kantaanne ehdotettuun ratkaisuun? Voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia vastauksenne yhteydessä.

Vastustamme

Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia

Näyttelijäliitto vastustaa ehdotusta avoimuusperiaatteen (art 19) implementoinniksi. Ehdotus ei ole direktiivin mukainen.

Ehdotuksessa on useita selkeitä puutteita direktiivin sisältöön ja sanamuotoon verrattuna. Direktiivin mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että tekijät ja esittävät taiteilijat saavat säännöllisesti ajantasaisia, merkityksellisiä ja kattavia tietoja teostensa ja esitystensä käytöstä ja siitä syntyneistä tuloista.

Sen sijaan, että tekijän ja esittävän taiteilijan sopimuskumppanilla olisi direktiivin mukaisesti vahva velvollisuus raportoida teoksen kaikki hyödyntäminen ja saadut tulot, ehdotettu 30 § on listaus epämääräisen ”hyvä tavan” -perusteista, joilla tekijän ja esittävän taiteilijan sopimuskumppani voi käytännössä välttää raportoinnin. Avoimuusvelvoite on esitetty lakitekstiin yleislausekkeena, joka ei tarjoa selvyttä uusista velvoitteista. Lakiteksti ei myöskään kannusta osapuolia sopimaan noudatettavista menettelytavoista kollektiivisesti.

Lisäksi 2 mom. käytännössä kumoo koko raportointivelvollisuuden työsuhteisten osalta.

Säädösehdotus on myös vakavasti puutteellinen. Ehdotuksesta puuttuvat seuraavat direktiivin kohdat ja edellytykset kokonaan:

1. Ehdotuksessa selvitysvelvollisuus koskee ainoastaan kaupallista hyödyntämistä, josta on tullut tuloja. Direktiivin mukaan raportointivelvollisuus koskee kaikkea hyödyntämistä. Tekijöille ja esittäville taiteilijoille on olennaista saada tietoa teostensa kaikenlaisesta hyödyntämisestä.
2. Ehdotuksesta puuttuu direktiivin edellyttämä tietojensaantioikeus ”vähintään kerran vuodessa”. Ehdotus jättää tämän täysin auki ja riippuvaiseksi epämääräisestä hyvästä tavasta.

3. Direktiivin mukaan raportoijalle aiheutuva hallinnollinen taakka ei poista raportointivelvollisuutta, vaan ainoastaan kohtuullistaa raportin sisältöä. Ehdotuksessa hallinnollinen taakka on peruste, jolla raportointivelvollisuus voidaan välttää kokonaan, varsinkin kun hallinnollinen taakka verrataan tekijän saamaan korvaukseen.
4. Direktiivin mukaan tekijän panosta ei oteta huomioon, mikäli tiedot pyydetään korvauksen kohtuullistamista varten. Ehdotuksesta on unohtunut kokonaan direktiivin 19 art. 4 kohta eli se, että raportointivelvoite on aina, kun tekijä tai esiintyvä taiteilija pyytää tiedot korvauksen kohtuullisuuden tarkistamista varten.
5. Ehdotuksesta puuttuu selkeä maininta ja perustelut siitä, että oikeus saada selvitys koskee sellaisenaan myös esiintyviä taiteilijoita. Pelkkä pykäläviittaus 45 §:ssä ilman selkeitä perusteluja on omiaan aiheuttamaan turhia tulkinta- ja epäselvyytilanteita.

30 §:n 2 momentti tulee sellaisenaan kokonaan poistaa ehdotuksesta. Ehdotus ei ole direktiivin mukainen. Ehdotettu momentti perusteluineen käytännössä poistaa direktiivissä säädetyn raportointivelvollisuuden tilanteissa, joissa teos on luotu työsuhteessa. Direktiivi ei anna valtioille liikkumavaraa siitä, että raportointivelvollisuudesta voitaisiin poiketa tekijän tai esittävän taiteilijan sopimussuhteen luonteen perusteella.

30 §:n 4 momentti tulee poistaa myös kokonaan. Ehdotuksella on tältä osin laajennettu perusteettomasti tekijän ja esittävän taiteilijan salassapitovelvoitetta ja samalla rajoitettu tietojen käyttömahdollisuutta. Rajoitus tietojen säilyttämisestä on keinotekoinen. Tekijänoikeuslaissa ei tule rajoittavasti säätää asioista, joista on säädetty jo muualla lainsäädännössä.

Salassapidosta säätäminen ei myöskään tarkoita, että säädöksellä olisi pantu täytäntöön myös DSM-direktiivin 20 artikla. Tältä osin ehdotuksen perusteluissa on selkeä virhe.

Edellä mainitun johdosta ehdotus ei vastaa DSM-direktiivin 19 artiklaa ja se tulee kirjoittaa perusteluineen uudestaan.

TekL 30 §:n perusteluissa korostetaan avoimuusveloitteen merkitystä aloilla, joilla tekijöiden tulonmuodostus perustuu yksinomaan rojalteihin ja tekijänoikeuskorvauksiin. Näyttelijäliitto edellyttää, että myös perustelutekstiä korjataan tältä osin ja tunnustetaan myös sekamuotoisten tulojen saajien tarve kattaviin tietoihin teosten käyttämisestä.

Näyttelijöiden tulot muodostuvat palkoista ja tekijänoikeuskorvauksista. Poikkeuksena muihin Pohjoismaihin ja Länsi-Eurooppaan ja jopa USA:han, Suomessa näyttelijät joutuvat luovuttaa tekijänoikeutensa henkilökohtaisissa työsopimuksissaan pienellä kertakorvauksella, koska jokainen joutuu neuvottelemaan sopimuksensa itse eivätkä tuottajat ole suostuneet neuvottelemaan työehtosopimuksesta, kuten muualla. Muualla länsimaissa näyttelijät saavat tekijänoikeustuloja teosten käytön mukaan ja korvaukset perustuvat kollektiivisiin sopimuksiin ja työehtosopimuksiin.

Lainsäädännöllä tulisi varmistaa, että myös Suomessa näyttelijöillä olisi mahdollisuus tehdä luovaa työtä tuotantojen ja siten palkkatulojen välissä tekijänoikeusrojaltien turvin. Tämä tavoite edellyttää, että myös näyttelijöille luodaan lainsäädännöllä ehdoton oikeus DSM-direktiivin tarkoittamaan avoimuuteen teostensa hyödyntämisestä.

Perustelutekstissä koskien TekL 30.1 §:n 5. kohtaa on lausuttu, että selvityksen antamista koskevista yksityiskohdista sovittaisiin tekijänoikeuden luovutussopimuksessa. Näyttelijäliitto edellyttää, että selvityksen antamista koskevista yksityiskohdista määrätään lainsäädännöllä tai alakohtaisilla

kollektiivisilla sopimuksilla. Yksityiskohtien jättäminen tekijöiden sopimusten varaan ei täytä DSM-direktiivin tarkoitusta suojata heikommassa asemassa olevaa sopimusosapuolta.

2. momentin osalta hallituksen esityksen perustelutekstiin on kirjattu:

Eryteisesti työsuhteen puitteissa luotujen teosten osalta työntekijät ovat useimmiten varsin hyvin selvillä siitä, miten teoksia hyödynnetään työnantajan liiketoiminnassa. Tällöin ei ole tarkoituksenmukaista edellyttää, että työnantaja erikseen antaisi kirjallisen selvityksen teosten kaupallisesta hyödyntämisestä.

Hallituksen esityksestä ei ilmene, millä perusteella tällainen johtopäätös on tehty. Näyttelijät työskentelevät pääasiassa työsuhteisina työntekijöinä, mutta DSM-direktiivin toteamalla tavalla teosten hyödyntämisen avoimuudessa on toistuvasti vakavia puutteita - käytännössä näyttelijät EIVÄT SAA MITÄÄN TIETOJA TEOSTENSA HYÖDYNTÄMISESTÄ. Avoimuusveloitteen noudattaminen on tärkeää myös työsuhteisten työntekijöiden osalta, eikä direktiivi mahdollista tekijöiden toisarvoista kohtelua sopimussuhteen muodon perusteella.

Näyttelijäliitto kannattaa Tekijäfoorumin ehdotusta:

Tekijäfoorumin ehdotus

Korvataan ehdotettu 30 § seuraavasti:

Avoimuusveloite

”Tekijöiden ja esittävien taiteilijoiden on oikeus saada säännöllisesti, vähintään kerran vuodessa, ja kunkin alan erityispiirteet huomioon ottaen ajantasaiset, merkitykselliset ja kattavat tiedot teostensa ja esitystensä hyödyntämisestä osapuolilta, joille he ovat lisensoineet tai siirtäneet oikeutensa, tai luovutuksensaajiltaan tai alilisenssinsaajilta, varsinkin hyödyntämistapojen, kaikkien syntyneiden tulojen ja maksettavan korvauksen osalta. Tiedot ovat ajantasaisia, merkityksellisiä ja kattavia, jos ne ovat vähintään alalla yhteisesti laaditun suosituksen tai kollektiivisopimuksen mukaisia.”

Yksityiskohtaiset perustelut ehdotukselle:

Avoimuusveloite tulee kirjata pakottavassa muodossa tekijänoikeuslakiin. Avoimuusveloitteen tulee olla kattava, joten ei tule säätää mahdollisuudesta poiketa avoimuusveloitteesta hallinnollisen taakan tai tekijän/esittävän taitelijan panostuksen vähäisyyden perusteella.

Alakohtaiset erityispiirteet voidaan ottaa parhaiten huomioon kollektiivisopimuksin, kuten direktiivissäkin on todettu. Tämä tulee nimenomaisesti mainita perusteluissa.

Monilla aloilla tekijät saavat puutteellisesti tai eivät ollenkaan tietoja teostensa hyödyntämisestä. Tietojen saanti on olennainen edellytys sille, että tekijät ja esittävät taiteilijat voivat arvioida korvauksen kohtuullisuutta ja käyttää 20 artiklan mukaista sopimuksen kohtuullistamismekanismia.

8.3. Tekijän oikeus perua oikeudenluovutus

Ehdotetussa 31 §:ssä säädettäisiin tekijän oikeudesta perua oikeudenluovutus, mikäli teosta ei ole hyödynnetty laissa säädetyssä ajassa. Kysymys on pakottavasta säännöksestä, mistä johtuen nykyiset

tahdonvaltaiset, teostyyppikohtaiset säännökset poistettaisiin tekijänoikeuslaista. Ainoana poikkeuksena olisivat elokuvateoksia koskevat säännökset, jotka säilyisivät ennallaan, mutta muuttuisivat pakottaviksi. Mikä on kantanne ehdotettuun ratkaisuun? Voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia vastauksenne yhteydessä.

Vastustamme

Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia

Ehdotettu ratkaisu perustuu vakavasti puutteelliseen tai olemattomaan nykytilan arviointiin ja täysin virheelliseen vaikutusarviointiin. Tämän takia sekä pykälä että sen perustelut on kirjoitettava kokonaan uusiksi.

Näyttelijöiden tekijänoikeuksia koskevasta 45 §:stä puuttuu viittaus ehdotettuun 31 §:än.

Direktiivi edellyttää, että myös esittävillä taiteilijoilla on oikeus perua oikeudenluovutus. Tämä puuttuu ehdotuksesta kokonaan ja se tulee ehdottomasti lisätä.

Direktiivin mukaan valtion on varmistettava, että tekijä ja esittävä taiteilija voi peruuttaa oikeuksien siirron kokonaan tai osittain jos teosta tai muuta suojattua oikeutta ei hyödynnetä.

Direktiivi mahdollistaa liikkumavaran kansallisessa lainsäädännössä liittyen eri alojen erityispiirteisiin, eri tyyppisiin teoksiin ja esityksiin ja teoksiin, jotka sisältävät useiden tekijöiden ja esittävien taiteilijoiden panoksen. Jäsenvaltiot voivat myös sulkea pois teoksia ja muuta suojattua aineistoa peruuttamismekanismin ulkopuolelle.

Direktiivi ei sen sijaan mahdollista sitä, että esittävillä taiteilijoilla ei olisi peruuttamisoikeutta lainkaan.

Koska ehdotuksen 45 §:stä puuttuu kokonaan viittaus peruuttamisoikeutta säätelevään 31 §:än, esittävillä taiteilijoilla ei ole direktiivin mukaista peruuttamisoikeutta lainkaan.

Yhteisteosten osalta muidenkin tekijöiden mahdollisuus käyttää peruttuja oikeuksia on mahdoton, elleivät näyttelijät voi peruuttaa ja uudelleen siirtää oikeuksia samanaikaisesti muiden tekijöiden kanssa. Peruuttamisen syynä on teoksen hyödyntämättömyys ja tavoitteena taata tekijöille ja esittäville taiteilijoille saada teos hyödynnetyksi. Mikäli muut yhteisteoksen tekijät peruisivat ja virkamiehen lakiluonnosehdotuksen mukaan näyttelijöiden oikeudet jäisivät edelleen alkuperäiselle luovutuksensaajalle, se tekisi myös toisten yhteisteokseen osallistuneiden mahdollisuudet teoksen uudelleen hyödyntämiseen mahdottomaksi. Ilman näyttelijöiden oikeuksia uusi siirronsaaja ei voisi hyödyntää tai käyttää teosta.

45 §:än tulee lisätä viittaus myös 31 §:än.

Perusteluissa on s. 55 katsottu, että erityisesti näyttelijöiden osalta peruuttamisoikeuden käytännön soveltaminen on hankalaa johtuen elokuvan rahoituksesta sekä siitä, että näyttelijät saavat lähtökohtaisesti palkkaa työstään.

“Voimassa olevassa laissa esittävien taiteilijoiden peruuttamisoikeudesta on säädetty vain erittäin rajoitetusti

musiikin osalta. Näyttelijöiden osalta peruuttamisoikeuden käytännön soveltaminen olisi joka tapauksessa haastavaa. Elokuvateosten valmistamisen yhteydessä suurin viivästys tuotannon aloittamisessa liittyy tarvittavan rahoituksen ja jakelun turvaamiseen, mistä johtuen määräaika, jonka kuluessa hyödyntäminen olisi aloitettava, ei voi olla kovin lyhyt. Siinä vaiheessa, kun elokuvateoksen kuvaaminen alkaa, on tuotannon edellyttämä rahoitus jo turvattu. Näyttelijöille maksetaan myös lähtökohtaisesti palkkaa työstä. Toki voi olla tilanteita, joissa näyttelijä on aloittanut valmistautumisen tiettyyn rooliin, mutta peruuttamisoikeudella ei silloinkaan olisi merkitystä, kun esittävän taiteilijan oikeuden syntyminen edellytys, eli esityksen tallentaminen, ei ole toteutunut. Sen sijaan elokuvateosten käsikirjoittajien peruuttamisoikeuden turvaaminen on välttämätöntä.”

Perustelut ovat kummalliset eivätkä liity peruuttamisoikeuden toteuttamiseen tai sen väitettyyn hankaluuteen mitenkään.

Luonnoksen mukaan tekijällä olisi oikeus perua oikeudenluovutus, jos teosta ei ole julkaistu kolmen ja puolen vuoden kuluessa siitä, kun hän on täyttänyt sopimuksen ehdot. Vain elokuvateosta koskevan sopimuksen purkamisesta säädettäisiin erikseen. Direktiivi edellyttää, että myös esittävillä taiteilijoilla on oikeus perua oikeudenluovutus. Tämä puuttuu ehdotuksesta kokonaan.

Luoviin aloihin kuuluvat toimialat ovat hyvin erilaisia. On täysin kestämätön ajatus, että eri aloille säädettäisiin laissa yhteinen määräaika. Ratkaisu ei huomioi alojen erityispiirteitä. Ehdotettu määräaika on täysin mielivaltaisen. Luonnoksessa ei kerrota lainkaan, mihin se perustuu.

Päinvastoin kuin luonnoksessa todetaan (s. 94), ratkaisu tosiasiallisesti heikentäisi eri tekijäryhmien asemaa. Ehdotus on räikeässä ristiriidassa esimerkiksi kirja-alan sopimuskäytännön ja myös nykyisen lain kanssa. Esimerkiksi kirjailijan kannalta olisi täysin kohtuutonta, jos hän joutuisi odottamaan uuden teoksen julkaisemista kolme ja puoli vuotta. Sama tilanne on musiikintekijällä, erityisesti singleä julkaistaessa. Kirja-alan sopimuskäytännön mukaan kirjailijalla on oikeus purkaa sopimus, jos kustantaja ei julkaise teosta 12–18 kuukauden kuluessa siitä, kun kirjailija on luovuttanut valmiin käsikirjoituksen. Nykyisen, kumottavaksi ehdotetun 34 §:n mukaan aikaraja on kaksi vuotta.

Luonnoksen mukaan tekijällä ei olisi oikeutta perua oikeudenluovutusta sen jälkeen, kun teos on kerran julkaistu. Ei edes silloin, kun teosta ei ole enää saatavilla. Julkaisemiselle ei ole asetettu

minkäänlaisia määrällisiä tai laadullisia kriteereitä. On täysin kestävä ajatus, että tekijä ei voisi saada oikeuksia takaisin missään tilanteessa ensijulkaisun jälkeen. Jälleen eri tekijäryhmien asema heikkenisi nykyisestä. Esimerkiksi kirja-alan sopimuskäytäntö noudattelee fyysisten julkaisumuotojen osalta nykyistä, kumottavaksi ehdotettua 34 §:ää, jonka mukaan kirjailija voi purkaa sopimuksen, jos teos on myyty loppuun, eikä kustantaja vuoden kuluessa kirjailijan esittämästä pyynnöstä julkaise uutta painosta. Sähköisten julkaisumuotojen osalta käytännöt vaihtelevat, mutta usein sovitaan, että tekijällä mahdollisuus irtisanoa sopimus tietyn määräajan jälkeen, tai jos teoksen myynti jää tietyltä ajalta alle tietyn euromäärän.

Tekijälle vähemmän haitalliset ratkaisut olisivat edelleen mahdollisia, mikäli niistä sovitaan nimenomaisesti osapuolten välillä. Ottaen kuitenkin huomioon tekijöiden heikko neuvotteluasema, on selvää, että ehdotuksella olisi vähintäänkin vahva, eri tekijäryhmien asemaa merkittävästi heikentävä ohjausvaikutus.

Näyttelijäliitto kannattaa Tekijäfoorumin ehdotusta

Tekijäfoorumi katsoo, että direktiivin vaatimukset ja tarkoitus voidaan toteuttaa parhaiten kirjoittamalla pykälä seuraavasti:

”Kun tekijä tai esittävä taiteilija on lisensoinut tai siirtänyt teosta tai muuta suojattua aineistoa koskevat oikeutensa, hänellä on oikeus peruuttaa lisenssi tai oikeuksien siirto kokonaan tai osittain ja pitää saamansa palkkio, jos teosta tai muuta suojattua aineistoa ei hyödynnetä alan erityispiirteet huomioon ottaen kohtuullisessa ajassa aktiivisesti ja tehokkaasti. Hyödyntäminen on aktiivista ja tehokasta, jos se on vähintään alalla yhteisesti laaditun suosituksen tai kollektiivisopimuksen mukaista.”

Sähköisessä muodossa teoksia on helppo pitää saatavilla ja hyödyntää ainakin näennäisesti. Teosten hyödyntämiseen tulee liittää aktiivisuusvelvollisuus. Lainsäädännöllä ei saa mahdollistaa tilannetta, jossa teos on hyödyntämättä, tai sitä ei hyödynnetä aktiivisesti, mutta tekijän ei olisi mahdollista saada oikeuksiaan takaisin. Alakohtaiset erityispiirteet voidaan ottaa parhaiten huomioon kollektiivisella sopimisella. Tekijän oikeus pitää saamansa palkkio on tärkeää todeta lakitekstissä, pelkkä maininta perusteluissa ei riitä.

Luonnoksen mukaan työ- tai virkasuhteessa luodun teoksen osalta työnantajalle jäisi aina rinnakkainen oikeus käyttää teosta. Ehdotus on direktiivin vastainen. Toisin kuin perusteluissa mainitaan (s. 36–37), direktiivi ei jätä jäsenvaltioille tässä liikkumavaraa. Direktiivi ei mahdollista, että jäsenvaltio säätäisi kyseisen poikkeuksen tekijöiden ja esittävien peruuttamisoikeuteen. Jäsenvaltiot voivat säätää vain, että tekijät tai esittävät taiteilijat voivat halutessaan päättää sopimuksen yksinomaisen luonteen sen sijasta, että he peruuttaisivat lisenssin tai oikeuksien siirron (22 artiklan 2 kohta). Lisäksi jäsenvaltiot voivat säätää, että peruuttamisoikeudesta poikkeavat sopimusmääräykset ovat täytäntöönpanokelpoisia vain, jos ne perustuvat kollektiivisen sopimisen tuloksena tehtyyn sopimukseen (22 artiklan 5 kohta). Ehdotuksesta on täten välttämätöntä luopua.

8.4. Kustannussopimuksia koskeva erityissääntely

Ehdotetussa 35 – 37 §:ssä säädettäisiin kustannussopimuksista. Säännöksiä on muutettu tavoitteena modernisoida voimassa olevia kustannussopimuksiin liittyviä säännöksiä. Mikä on kantanne ehdotettuun ratkaisuun?

-

Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia

-

8.5. Tekijän oikeus rinnakkaistallentaa tieteellinen artikkeli

Ehdotetussa 38 §:ssä säädettäisiin tekijän oikeudesta rinnakkaistallentaa tieteellinen artikkeli. Mikä on kantaanne ehdotettuun ratkaisuun?

-

Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia

-

8.6. Esittävän taiteilijan yksinoikeuden laajentaminen

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi tekijänoikeuslain 45 §:ää siten, että kuvatallenteelle tallennetun esityksen tekijänoikeudellinen suoja laajenisi vastaamaan lähtökohtaisesti äänitallenteelle tallennetun esityksen oikeuksia. Mikä on kantaanne ehdotettuun ratkaisuun?

Kannatamme muutettuna

Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia

Näyttelijäliitto kannattaa ehdotusta.

Kuvatallenteella esiintyvien taiteilijoiden (lähinnä näyttelijöiden) oikeudet tulee vihdoin saattaa vastaamaan äänitallenteella esiintyvien oikeuksia samoin kuin vastaamaan muiden Pohjoismaiden lainsäädäntöä. Suomessa näyttelijöiden oikeudet ovat olleet muihin Pohjoismaihin verrattuna heikommat jo yli 20 vuotta ilman mitään järkeviä perusteluita.

Näyttelijäliitto haluaa kuitenkin tässä kohdin tuoda esiin sen, että vaikka oikeudellinen suoja on nyt ehdotettu korjattavaksi, ehdotuksen muissa kohdissa direktiivin vastaisesti näyttelijöiden oikeudellisen aseman parantaminen on vesitetty ja joiltain osin asemaa jopa heikennetään nykyisestä mm. direktiivin vastaisella työsuhteisten tekijänoikeussuojan heikennyksillä. Direktiivi edellyttää, että myös esiintyvien taiteilijoiden neuvotteluasemaa parannetaan. Olemme muissa kohdissa käyneet näitä ongelmia yksityiskohtaisesti läpi. Niitä on niin paljon, ettemme liitä niitä tähän vastauksen kohtaan.

45 §:än tulee lisätä viittaus myös peruuttamisoikeutta koskevaan 31 §:än.

8.7. Tekijänoikeuksista vapaista (public domain) teoksista otetut valokuvat (TekL 49 a §, DSM-direktiivin 14 artikla)

Valokuvaajan lähioikeutta ehdotetaan kavennettavaksi siten, että valokuva teoksesta, jonka suoja-aika on päättynyt, ei tulisi valokuvaajan lähioikeussuojan piiriin. Tavoitteena on varmistaa, että toisella suojamuodolla ei voida estää tekijänoikeudesta vapaiden (public domain) teosten käyttämistä. Mikä on kantanne ehdotettuun ratkaisuun?

Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia

9.1. "Lyhyet otteet"

DSM-direktiivin 15 artiklan mukaisesta lehtikustantajan lähioikeudesta säädettäisiin tekijänoikeuslain 50 §:ssä. Uudella lähioikeudella suojattaisiin lehtikustantajan oikeutta määrätä lehtijulkaisun saattamisesta yleisön saataviin tietoverkoissa tietoyhteiskuntapalvelun tarjoajan toimesta. Direktiivissä suojan kohde jää jokseenkin avoimeksi, ja suojan kohde on rekonstruoitu siten, että se mahdollisimman hyvin kattaisi sellaiset käyttömuodot (käyttö uutisseuranta- ja uutiskoostepalveluissa), joita direktiivissä on tavoiteltu. Eräänä haasteena on kysymys siitä, miten tulisi suhtautua direktiivin säännökseen, jonka mukaan suojan piiriin eivät kuulu "erittäin lyhyet otteet tai yksittäiset sanat". Direktiivissä ei määritellä tarkkaa rajaa sille, minkälaiset otteet ovat sallittuja, eikä sellaista aseteta myöskään 50 §:ssä. Sen sijaan säännöksessä lähtökohtana on, että myös epäolennaisten otteiden toistuva käyttö voi loukata tekijänoikeutta, ja sen perusteella on ehdotettu sanamuotoa, joka vastaa nykyistä tietokantasuojaa (tietokantadirektiivissä on vastaavanlainen konstruktio, eli myös tietokannan epäolennaisten osien toistuva käyttö voi kuulua yksinoikeuden piiriin). Valmistelun aikana työpajoissa toivottiin, että ainakin otsikko olisi laissa säädetty "vapaaksi". Jos pidätte tarpeellisena, että laissa säädetään tietty sana- tai merkkimäärä, jonka käyttö olisi aina sallittua, niin minkä pituinen sana- tai merkkimäärän tulisi olla? Miten vastaavasti määriteltäisiin muiden suojan kohteiden (esim. valokuva tai audiovisuaalinen aineisto) osalta sallitun käytön määrä?

9.2. Lehden toisintaminen toisessa sanoma- tai aikakauslehdessä (voimassa oleva TekL 23 §)

Valmistelussa on arvioitu, että voimassa olevan TekL 23 §:n säilyttäminen ei ole mahdollista, sillä siinä on olennaisesti kysymys sanoma- tai aikakauslehden kilpailijan (toisen sanoma- tai aikakauslehden taholta, joka on samalla myös tietoyhteiskunnan palvelu) oikeudesta toisintaa sanoma- tai aikakauslehdessä julkaistu artikkeli, joka lienee lähtökohtaisesti laajempi kuin "erittäin lyhyt ote tai yksittäiset sanat". Yhdyttekö tähän arvioon? Jos ette, millä perusteella tulisi katsoa, että kilpaileva sanoma- tai aikakauslehti ei käytä hyväkseen sanoma- tai aikakauslehden tekemiä investointeja sisällöntuotantoon, jonka johdosta uutisartikkelin toisintaminen olisi sallittua suoraan lain nojalla, kun sen sijaan vastaavan pituisen otteen käyttäminen esimerkiksi uutiskooste- tai uutisseurantapalvelussa olisi kiellettyä?

9.3. Internetin hakupalvelut

Direktiivin 15 artiklassa tai sen esitöissä ei ole mainintaa siitä, että sanoma- ja aikakauslehden lähioikeudella olisi vaikutusta internetin hakupalveluihin (esim. Google hakupalvelu, Bing, Ecosia ym). Lähtökohtaisesti voidaan katsoa, että direktiivillä ei ole tarkoitettu olevan vaikutusta hakupalveluiden toimintaan ja että direktiivissä olevaa viittausta siihen, että linkittäminen ei kuulu yksinoikeuden piiriin, voidaan tulkita samansuuntaisesti. Toisaalta direktiivissä ei nimenomaisesti myöskään suljeta pois tämänkaltaisia tietoyhteiskuntapalveluiden tarjoajia yksinoikeuden soveltamisalasta. Onko sanoma- tai aikakauslehden lähioikeussuojan yhteydessä tarpeen ottaa kantaa hakupalveluiden toimintaan? Jos on, miten asiaan tulisi ottaa kantaa esityksessä?

9.4. Tekijöiden osuus lehtikustantajan saamista korvauksista

Ehdotuksen (ja DSM-direktiivin) mukaan tekijällä on oikeus asianmukaiseen osuuteen lehtikustantajan saamista korvauksesta. Tulisiko tekijöiden osuutta määritellä tarkemmin laissa? Jos katsotte, että tekijöiden osuus korvauksesta tulee määritellä, tulisiko sen olla prosenttiosuus vai jotain muuta? Minkä suuruinen osuus?

9.5. Tarve sopimuslisenssisäännökselle tekijöiden korvausosuuden hoitamiseksi

Sanoma- ja aikakauslehdet sisältävät suuren määrän eri aineistoja. Jotta lehtikustantajat välttyisivät neuvottelemasta kunkin tekijänoikeuden haltijan kanssa erikseen asianmukaisista korvauksista, voi olla molemmille osapuolille helpompaa, että asia hoidettaisiin sopimuslisenssisäännöksellä joka mahdollistaisi sen, että lehtikustantaja voisi neuvotella yhteishallinnointiorganisaation kanssa keskitetysti korvausosuudesta ja korvaukset tilitettäisiin organisaation kautta tekijänoikeuden haltijoille. Pitäisikö lakiehdotukseen lisätä asiaa koskeva sopimuslisenssisäännös? Voitte halutessanne perustella kantaanne lyhyesti vastauksenne yhteydessä.

Jos yllä oleva vastauskenttä loppui kesken, voitte jatkaa tässä.

9.6. Sanoma- tai aikakauslehden lähioikeussuoja - arvio ehdotetusta TekL 50 §:stä kokonaisuudessaan

Arvioikaa nyt ratkaisua kokonaisuudessaan. Mikä on kantaanne ehdotettuun ratkaisuun?

Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja tai muutosehdotuksia

10.1. Onko ratkaisussa riittävästi huomioitu eri perusoikeuksien välistä tasapainoa?

Verkkosisällönjakopalvelun tarjoajien vastuusta säädettäisiin tekijänoikeuslain uudessa 6 a luvussa. Sen mukaan verkkosisällönjakopalvelun tarjoaja olisi vastuussa tekijänoikeuden loukkauksesta, joka aiheutuu siitä, että sisällön tuottaja (direktiivissä käytetään ilmaisua ”käyttäjä”) on tallentanut palveluun aineistoa, joka loukkaa tekijänoikeutta. Palvelun tarjoaja ei kuitenkaan olisi vastuussa tekijänoikeuden loukkauksesta, jos palvelun tarjoaja on ryhtynyt asianmukaisiin ja oikeasuhtaisiin toimenpiteisiin luvan hankkimiseksi tekijältä tai estänyt tekijän tai tämän puolesta toimivan pyynnöstä pääsyn tekijänoikeutta loukkaavaan aineistoon. Direktiivin mukaisilla säännöksillä vahvistetaan tekijänoikeuden toimeenpanoa verkkosisällönjakopalveluissa ja tekijän mahdollisuutta määrätä teoksestaan. Direktiivin vaatimusten mukaisesti säädettäisiin siitä, miten tulisi välttää sitä, että estetään pääsy tekijänoikeutta loukkaamattomaan aineistoon, sekä keinoista, joilla direktiivin vaatimusten mukaisesti parannetaan sisällön tuottajien oikeusturvaa. Direktiivin sääntely on hyvin perusoikeusherkkää ja direktiivin toimeenpanossa on otettava huomioon tekijöiden omistusoikeus, palvelun tarjoajien elinkeinovapaus ja sisällön tuottajien sananvapaus. Direktiivin toimeenpanossa on pyritty perusoikeusmyönteiseen ja eri perusoikeuksien välistä tasapainoa huomioivaan täytäntöönpanoon. Onko tässä tavoitteessa onnistuttu yleisellä tasolla? Ellei, millä perusteella katsotte, että ehdotettu sääntely on perusoikeuksien vastainen?

-

Tässä voitte perustella tarkemmin. Perustelkaa mielellään viittaamalla siihen perustuslakivaliokunnan, EU-tuomioistuimen tai Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisuun, johon tukeudutte. Kertokaa myös, miten esitystä tulee mielestänne korjata, ja perustelkaa muutosehdotukset perusoikeuksien toteutumisen kannalta.

-

10.2. Sananvapautta koskevien tekijänoikeuden rajoitusten vahvistaminen (uusi TekL 23 §)

Ehdotetussa uudessa 23 §:ssä säädettäisiin oikeudesta käyttää teosta toisessa teoksessa, eli tarkemmin sanottuna mahdollisuudesta käyttää teosta karikatyyrissä, parodiassa ja pastississa sekä teoksen satunnaisesta sisällyttämisestä toiseen teokseen. Mikä on kantanne ehdotettuun ratkaisuun? Voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia vastauksenne yhteydessä.

-

Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia

-

10.3. Pykäläkohtaiset huomiot uudesta 6a luvusta

a. TekL 55 a §:ssä säädettäisiin verkkosisällönjakopalvelun tarjoajan vastuusta. Mikä on kantanne ehdotettuun ratkaisuun?

-

Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia

-

b. Ehdotetussa 55 b §:ssä säädettäisiin verkkosisällönjakopalvelun tarjoajan tiedonantovelvoitteesta. Mikä on kantanne ehdotettuun ratkaisuun?

-

Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia

-

c. Ehdotetussa 55 c §:ssä säädettäisiin verkkosisällönjakopalvelun tarjoajan velvollisuudesta estää yleisön pääsy aineistoon. Mikä on kantanne ehdotettuun ratkaisuun?

-

Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia

-

d. Ehdotetussa 55 d §:ssä säädettäisiin kiellosta esittää perusteettomia poistovaatimuksia. Mikä on kantanne ehdotettuun ratkaisuun?

-

Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia

-

e. Ehdotetussa 55 e §:ssä säädettäisiin sisällön tuottajalle annettavasta ilmoituksesta. Mikä on kantanne ehdotettuun ratkaisuun?

-

Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia

-

f. Ehdotetussa 55 f §:ssä säädettäisiin verkkosisällönjakopalvelun tarjoajan velvollisuudesta tarjota keinoja erimielisyyksien selvittelyyn palvelussa. Mikä on kantanne ehdotettuun ratkaisuun?

-

Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia

-

g. Ehdotetussa 55 g §:ssä säädettäisiin palauttamispyyntöistä. Mikä on kantanne ehdotettuun ratkaisuun?

-

Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia

-

h. Ehdotetussa 55 h §:ssä säädettäisiin tekijänoikeusriitalautakunnasta. Mikä on kantanne ehdotettuun ratkaisuun? Voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia vastauksenne yhteydessä.

-

Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia

-

i. Ehdotetussa 55 i §:ssä säädettäisiin asian käsittelystä tekijänoikeusriitalautakunnassa. Mikä on kantaanne ehdotettuun ratkaisuun?

-

Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia

-

j. Ehdotetussa 55 j §:ssä säädettäisiin tekijänoikeusriitalautakunnan ratkaisujen julkisuudesta. Mikä on kantaanne ehdotettuun ratkaisuun?

-

Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia

-

k. Ehdotetussa 55 k §:ssä säädettäisiin hyvityksestä ja vahingonkorvauksesta. Mikä on kantaanne ehdotettuun ratkaisuun?

-

Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia

-

l. Ehdotetussa 55 l §:ssä säädettäisiin hyvityksestä ja vahingonkorvauksesta. Mikä on kantaanne ehdotettuun ratkaisuun?

-

Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia

-

m. Ehdotetussa 55 m §:ssä säädettäisiin riitojen käsittelyä koskevista sopimusehdoista. Mikä on kantaanne ehdotettuun ratkaisuun?

-

Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia

-

11.1. Neuvottelumekanismi (13 artikla)

DSM-direktiivin 13 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava mahdollisuus saada apua puolueettomalta elimeltä tai sovittelijalta sopimusneuvotteluissa audiovisuaalisten teosten saattamiseksi

yleisön saataviin tilausvideopalveluissa. Valmistelussa on arvioitu, että lainsäädäntömme ei aseta esteitä sille, että osapuolet, joilla on lisensiointiin liittyviä vaikeuksia, voivat saada apua sopimukseen pääsemiseksi, esimerkiksi sovittelijoilta asianajajaliiton kautta tai Keskuskauppakamarin sovittelijoilta? Yhdyttekö tähän käsitykseen? Jos ette, miksi?

11.2. Kustantajan oikeus hyvityksiin (16 artikla)

DSM-direktiivin 16 artiklan mukaan jäsenvaltiot voivat säätää, että kustantajalla on oikeus osuuteen siirrettyjen oikeuksien nojalla maksetuista hyvityksistä. Tekijänoikeuslain 19 §:n mukaan tekijä ei voi luovuttaa toiselle oikeuttaan lainauskorvaukseen, eikä oikeus lainauskorvaukseen siirry kustantajalle kustannussopimuksen nojalla. Vastaavasti tekijänoikeuslain 26 a §:ssä säädettyä hyvitystä yksityisestä kopiointista maksetaan vain alkuperäisille oikeudenhaltijoille, eikä hyvitykseen ole subjektiivista oikeutta. Valokopiointia koskevan tekijänoikeuden rajoituksen nojalla kerättävät korvaukset maksetaan käytännössä yhteishallinnointiorganisaation tilityssäntöjen perusteella, mikä mahdollistaa myös korvausten maksamisen kustantajille. Valmistelussa nykytilannetta ei ole pidetty tarpeellisena muuttaa. Yhdyttekö tähän käsitykseen? Jos ette, miksi?

11.3. Vaihtoehtoinen riitojenratkaisumenettely (DSM-direktiivin 21 artikla)

DSM-direktiivin vaihtoehtoista riitojenratkaisumenettelyä koskevan 21 artiklan osalta ei ehdoteta muutoksia voimassaolevaan tekijänoikeussäätelyyn. Valmistelussa on katsottu, että nykyinen lainsäädäntö ei aseta esteitä vapaaehtoisten vaihtoehtoisten riidanratkaisumenetelmien käytölle ja sille, että tekijä tai esittävä taiteilija voisi valtuuttaa esimerkiksi tekijöitä tai esittäviä taiteilijoita edustavan organisaation toimimaan puolestaan myös vapaaehtoisessa vaihtoehtoisessa riidanratkaisussa, kuten välimiesmenettelyssä tai sovittelussa. Yhdyttekö tähän näkemykseen? Jos ette, miksi?

Näyttelijäliitto ei yhdy esitettyyn näkemykseen.

Direktiivin sanamuoto edellyttää, että jäsenvaltion on säädettävä, että riidat, jotka koskevat 19 artiklan mukaista avoimuusveloitetta ja 20 artiklan sopimuksen kohtuullistamismekanismeja, voidaan saattaa ratkaistaviksi vapaaehtoisessa, vaihtoehtoisessa riitojenratkaisumenettelyssä. Lisäksi direktiivi edellyttää, että myös organisaatiot voivat käynnistää menettelyjä jäsentensä pyynnöstä. Direktiivissä todetaan myös, että vaihtoehtoinen riitojenratkaisumenettely ei saisi vaikuttaa osapuolten mahdollisuutta viedä asia tuomioistuinkäsittelyyn. Direktiivin perustelutekstissä (79) todetaan, että edustajien pitäisi voida prosessin aikana suojata tekijöiden ja esittävien taiteilijoiden henkilöllisyys niin pitkäksi aikaa kuin mahdollista.

Virkamiehen esitysluonnos ei sisällä direktiivin edellyttämää riitojenratkaisumenettelyä. Viittaus sovitteluun ei riitä: sovittelu on tekijöille aivan liian kallista kuten tuomioistuinkäsittelykin. Ilman erillistä riitojenratkaisuelintä tekijöiden neuvotteluasema ei parane. Ellei ole mitään keinoa puuttua avoimuusveloitteen laiminlyöntiin tai sopimuksen kohtuuttomuuteen, tekijöiden surkea neuvotteluasema jatkuu. Eikä direktiivin tarkoitus paranna tekijöiden ja esittävien taiteilijoiden asemaa toteudu.

Hallituksen esityksessä mainittu välimiesmenettely estää saman asian käsittelyn yleisessä tuomioistuimessa, minkä vuoksi hallituksen esitys on ristiriidassa DSM-direktiivin vaatimusten kanssa.

DSM-direktiivi edellyttää, että tekijöillä on mahdollisuus saattaa asiansa vaihtoehtoiseen riidanratkaisumenettelyyn. Sekä hallituksen esityksessä mainittu sovittelu että välimiesmenettely edellyttävät molempien osapuolten suostumusta. Kun sekä sovittelu että välimiesmenettely ovat riippuvaisia sopimuskumppanin suostumuksesta, eivät nämä riitojenratkaisumenettelyt tarjoa tekijöille mahdollisuutta vaihtoehtoiseen riitojenratkaisuun, vaan ainoastaan mahdollisuuden sopia tällaisesta riidanratkaisusta.

Vielä on huomioitava, että riitojen ratkaisu sekä sovittelussa että välimiesmenettelyssä voi johtaa tekijän kannalta kohtuuttomuuteen menettelyjen korkeiden kustannusten vuoksi. Sekä sovittelussa että välimiesmenettelyssä laskuttavia osapuolia ovat sekä asian ratkaisija että osapuolten omat avustajat. Menettelyjen aloittamismaksut ovat moninkertaiset tuomioistuimen käsittelymaksuun nähden. Kun yksi tekijöiden pääasiallisista esteistä riitojen ratkaisulle on ollut suuret oikeudenkäyntikustannukset, ei hallituksen esitys tarjoa direktiivin edellyttämää varteenotettavaa ratkaisua esteiden poistamiseksi.

Sovittelu ei ole käyttökelpoinen riidanratkaisuforum silloin, kun osapuolet ovat epätasa-arvoisessa asemassa. Sovittelussa lähtökohtana ei ole mennyt tapahtuma ja siihen sovellettavat lait ja säännökset, vaan vapaamuotoisempi pyrkimys löytää riitaan sovinnollinen ratkaisu. Sovittelussa heikommassa asemassa olevalla tekijällä saattaa olla suuri paine hyväksyä epätyytyttävää, lain tasaisen suojan alittava ratkaisu.

Direktiivin 23 artiklan mukaan jäsenvaltion on varmistettava, että sopimusehto, jolla estetään mahdollisuus turvautua vaihtoehtoiseen riidanratkaisumenettelyyn, on täytäntöönpanokelvoton tekijään tai esittävään taiteilijaan nähden. Mahdollisesti tällaisella sopimusehdolla tarkoitetaan tekijän ja tuottajan välistä sopimusta, jolla tekijä sitoutuisi olemaan vaatimatta vaihtoehtoista riidanratkaisumenettelyä vastoin tuottajan suostumusta.

Hallituksen esitys johtaa kuitenkin samaan, epätyytyttävään lopputulokseen. Kun tekijöille ja esittäville taiteilijoille ei ole luotu hallituksen esityksellä sopimuskumppanin suostumuksesta riippumatonta oikeutta saattaa asia vaihtoehtoiseen riidanratkaisumenettelyyn, Suomi ole täyttänyt direktiivin vaatimuksia tähtäkään osin.

Hallituksen esitysluonnoksen perusteluissa on ylimalkaisesti sivuttu sivulla 40 direktiivin 21 artiklan asettamaa velvoitetta, joka koskee neuvottelu- ja riitojenratkaisujärjestelyjen toteuttamista.

Esitysluonnoksessa on puutteellisesti arvioitu vaihtoehtoisten riitojenratkaisumenettelyjen nykytilaa. Luonnoksessa ei ole esimerkiksi selvitetty sitä, ovatko tekijät käyttäneet riidoissaan sovittelua tai välimiesmenettelyä.

Hallituksen esitysluonnoksessa ei käsitellä direktiivin johdanto-osan kappaletta 79, joka edellyttää, että vaihtoehtoinen riidanratkaisu ei saa vaikuttaa osapuolten oikeuksiin saattaa asia tuomioistuimen ratkaistavaksi. Esitysluonnoksessa sivulla 40 ei mainita, että välimiesmenettely estää riidan ratkaisemisen tuomioistuimessa. Toisin kuin esitysluonnos antaa ymmärtää, välimiesmenettely ei siten täytä direktiivin asettamaa tavoitetta.

Direktiivin 19 artiklan mukainen avoimuusvelvoite ja 20 artiklan mukainen sopimuksen kohtuullistamismekanismi tulee voida saattaa vaihtoehtoiseen riitojenratkaisumenettelyyn, joka ei vaikuttaisi osapuolten oikeuteen vaatia ja puolustaa oikeuksiaan tuomioistuinteitse.

Direktiivissä tunnistetaan se tosiseikka, etteivät olemassa olevat riitojenratkaisumenettelyt ole toimivia tilanteessa, jossa tekijät ja esiintyvät taiteilijat ovat heikommassa asemassa. Direktiivin

artikla 21 edellyttää kustannuksiltaan kohtuullista riitojenratkaisumenettelyä, johon tekijät, esittävät taiteilijat tai heidän puolestaan toimivat ovat kykeneviä saattamaan riidat. Toisin kuin Suomessa, Ruotsissa on tunnustettu tekijöiden lähtökohtaisesti heikompi asema riitojenratkaisutilanteissa. Ruotsissa selvitetään tällä hetkellä erikseen tarvetta vaihtoehtoiseen riitojenratkaisuun tekijänoikeuden alalla.

Luonnoksessa on sinänsä tunnustettu matalan kynnyksen riitojenratkaisumenettelyn puute Suomessa ja ehdotetaan uuden tekijänoikeusriitalautakunnan perustamista. Valitettavasti puute on kuitenkin tunnustettu yksipuolisesti ja ainoastaan sisällön tuottajien osalta. Luonnoksessa tuodaan esille (s. 50): ”sisällön tuottajan kannalta erittäin merkityksellistä on oikaisusta ja palautuspyyntömenettelystä sekä mahdolliseen tuomioistuinkäsittelyyn liittyvä työmäärä ja kustannukset”. Koska vain sisällön tuottajien oikeusturva on tällä tavoin huomioitu, on esitysluonnos direktiivissä tavoitellun eri intressiryhmät huomioivan tasapainon vastainen.

Luonnoksessa ei ole selvitetty syitä, minkä vuoksi tekijät ovat haluttomia tuomioistuinkäsittelyihin. Kuten yksittäisillä sisällön tuottajilla, ei myöskään yksittäisillä tekijöillä ole taloudellisia tai työmäärään liittyviä resursseja saattaa riitoja tuomioistuinkäsittelyyn. Esitysluonnoksessa tunnustetaan, että yli 500 euron käsittelymaksu riita-asioissa voi olla merkittävä summa sisällön tuottajille. Useissa tutkimuksissa on tuotu esille, että tekijät ja esiintyvät taiteilijat eivät tule työllään toimeen ja tekijöiden ansiot ovat säännönmukaisesti pienet. Esimerkiksi kuvataiteilijoista peräti kolmasosa elää köyhyysrajan alapuolella (Lähde: Kaija Rensujeff, Taiteilijan asema 2010). Tekijöiden ja esittävien taiteilijoiden euromääräiset intressit avoimuusvelvoitetta ja sopimuksen kohtuullistamista koskevista asioista ovat säännönmukaisesti pieniä suhteessa oikeudenkäynnin kuluriskiin.

Tekijät eivät uskalla saattaa riitojaan tuomioistuimeen, sillä pelkäävät sen vaikuttavan negatiivisesti uraan ja estävän töiden saamista. Tekijöiden haluttomuus riidanratkaisuun on tunnustettu Suomessa jo hallituksen esityksessä HE 181/2014 tekijänoikeuslain muuttamiseksi:

”Syynä nykyisen sovittelusäännöksen käytön vähäisyydelle on paitsi säännöksen yleisluontoisuus myös se, että tekijänoikeuden alalla tekijöiden on yleisesti vaikea puuttua yksittäisten sopimusehtojen kohtuuttomuuteen. Tämä on johtunut siitä, että tekijä voi epäkohtiin puuttuessaan menettää tulevia työtilaisuuksia saman toimijan tai saman alan toimijoiden kanssa. Pienillä markkinoilla tekijät ovat riippuvaisia pääsääntöisesti kaikista tarjolla olevista työtilaisuuksista.”

Sovittelun kustannukset ovat moninkertaisia esitysluonnoksen nostamaan 500 euroon nähden. Esimerkiksi Kauppakamarin sovittelun hakemusmaksu on jo yksistään 1.500 euroa. Esitysluonnoksessa ei ole kuitenkaan selvitetty tai tunnustettu vastaavalla tavalla käsittelymaksun merkittävyyttä tekijöille ja esiintyvälle taiteilijoille. Pidämme esitysluonnosta tältä osin puutteellisena.

Hallituksen esitysluonnoksessa on myös sivuutettu direktiivin johdantokappaleen 78 mukainen tavoite riidanratkaisun toteuttamisesta siten, että tekijän tai tekijöiden henkilöllisyys salataan niin pitkäksi aikaa kuin mahdollista.

Esitysluonnoksessa ei ole onnistuttu säilyttämään sisällön tuottajien ja tekijöiden intressien välistä tasapainoa, vaan tasapaino on tältäkin osin keikahtanut yksipuolisesti: tekijöiden kohdalla on noudatettu minimi sääntelyn linjaa, kun taas sisällön tuottajien oikeusturvaa on parannettu huomattavasti.

Näyttelijäliitto kannattaa Tekijäfoorumien ehdotusta.

Tekijäfoorumien ehdotus:

Yhdenvertaisen kohtelun ja oikeasuhtaisen tasapainon säilyttämiseksi myös tekijöille ja esittäville taiteilijoille tulee perustaa suositusluonteisia lausuntoja antava Opetus- ja kulttuuriministeriön alainen lautakunta, joka huomioi kuluriskin. Lautakunta käsittelisi tekijöiden ja esittävien taiteilijoiden riidat, jotka koskettavat direktiivin 19 artiklan mukaista avoimuusvelvoitetta ja 20 artiklan mukaista sopimuksen kohtuullistamismekanismeja. Lautakunnassa sovittelu tapahtuisi lautakunnan puheenjohtajan johdolla. Mikäli sovintoa ei saataisi aikaan, asia siirtyisi koko lautakunnan käsiteltäväksi. Lautakunnan kokoonpanossa olisi riidan osapuolia edustavat tahot sekä yksi riippumaton asiantuntija. Lautakunnan antamien lausuntojen tulisi olla julkisia edistämällä hyvien käytäntöjen muodostumista koko taide- ja kulttuurikentälle.

12.1. Kuvailu tekijänoikeusjärjestelmän yleisestä merkityksestä

Esityksen vaikutusarvioinnissa (luku 4.2.) on kuvailtu tekijänoikeusjärjestelmän merkitystä yleisesti. Kuvailuun ei ole lisätty sellaista taustatietoa, joka ilmenee jo HE-luonnoksen 1 ja 2 luvusta, joissa kuvaillaan direktiivien sisältöä ja kansallista sääntelytarvetta. Kuvailuun on sisällytetty tekijänoikeusjärjestelmän kansantaloudellista merkitystä, tekijänoikeuden merkitystä luovien alojen ammattilaisten ja luovien alojen yritysten kannalta, sekä laajemmin osana yhteiskunnan tiedonvälitystä ja innovaatioiden edistämistä. Onko kuvailussa virheitä tai puutteita? Onko sitä tarpeen täydentää, ja jos on, miten?

Hallituksen esitykseen on tuotu DSM-direktiivin ulkopuolelta aivan yllättäen työsuhdetekijänoikeuselementtejä useassa eri kohdassa perusteluissa sekä itse pykälissä. Ne heikentävät tekijöiden asemaa, ovat direktiivin vastaisia ja ne tulee kaikki ehdottomasti poistaa.

Mitään vaikutusarviointia ei tältä osin ole esityksessä kuitenkaan tehty.

Työsuhteessa toimivien tekijöiden ja esiintyvien taiteilijoiden asemaa on perustelujen ja pykälien työsuhdetekijänoikeuskirjauksilla direktiivin vastaisesti heikennetty.

Ehdotus on kirjoitettu siten, ettei direktiivin 3 luku tule käytännössä lainkaan implementoiduksi sellaisten tekijöiden ja esittävien taiteilijoiden kohdalla, esim. näyttelijät ja ohjaajat, jotka ovat luoneet teoksen työsuhteessa. Näiltä osin ehdotukseen on lisätty perusteluja ja sääntelyä direktiivin ulkopuolelta ja direktiivin sanamuotojen, perusteluiden ja tarkoituksen vastaisesti.

Direktiivin 18 artiklalla säädetään asianmukaisesta ja oikeasuhteisesta korvauksesta koskien tekijänoikeuden luovutusta. Hallituksen esityksessä kuitenkin sekoitetaan tekijälle työstä maksettu palkka tekijänoikeuden luovutuksesta ja hyödyntämisestä maksettavaan korvaukseen.

Näyttelijät työskentelevät pääosin työsuhteissa, joissa heille maksetaan palkkaa tehdystä työstä. Palkan lisäksi näyttelijät saavat tekijänoikeuskorvauksen luovutetuista tekijänoikeuksista sekä harvoin prosentuaalisen rojaltilisuuden teoksen kaupallisesta menestymisestä.

Hallituksen esityksessä väitetään virheellisesti, että tekijänoikeuden haltija voi saada korvaukset tekijänoikeuden luovutuksesta palkkana. Tällainen totuudenvastainen väite tulee poistaa hallituksen esityksen lopullisesta versiosta. Palkkaa voidaan maksaa ainoastaan tehdystä työstä.

Hallituksen esityksen perusteluosa olisi omiaan heikentämään tekijöiden ja esiintyvien taiteilijoiden asemaa, mikäli myös työstä maksetut palkat huomioitaisiin tekijänoikeuden luovutuksesta saadun korvauksen kohtuullisuusarvioinnissa. Hallituksen esitys on tältä osin myös vastoin alalla vakiintuneesti noudatettuja käytäntöjä.

Hallituksen esityksessä sekoitetaan tekijöiden oikeus palkkaan tehdyn työn perusteella ja oikeus korvaukseen tekijänoikeuden kaupallisesta hyödyntämisestä:

Sen sijaan rojaltilisopimuksiin perustuvat korvaukset yleensä kasvavat teoksen kaupallisen menestyksen mukaisesti. Vaikka palkkaa sinänsä voidaan mahdollisesti luonnehtia kiinteämääräiseksi tai kertakaikkiseksi korvaukseksi, olisi kuitenkin huomioitava, että palkka yleensä kattaa teoksen luomiseen käytetyn ajan. Siten palkkana maksettava korvaus ei ole samalla tavalla kiinteämääräinen eikä yleensä jää samalla tavalla vaillinaiseksi kuin lopputuloksesta maksettava kertakaikkinen korvaus, joka harvemmin sisältää kohtuullisen korvauksen teoksen luomisen edellyttämästä työmäärästä. Jos työ on vain osittain tehty työsuhhteessa ja osittain palkatta, voi tämä kuitenkin olla peruste korvauksen kohtuullistamiseen.

Ylle kopioitua hallituksen esityksen tekstiä on hyvin vaikeaa ymmärtää tässä kontekstissa. Tekijöiden saamia palkkoja ei tule sekoittaa tekijänoikeuskorvauksiin. Lopullisesta versiosta tulee poistaa kaikki viittaukset tekijöiden saamiin palkkoihin, sillä tekijänoikeuslailla ei ole tarkoitus säätää työsopimuslakiin kuuluvista palkka-asioista.

Kuvailussa on muitakin virheitä ja puutteita:

Esitys on kirjoitettu taloudellisten ja käyttäjälähtöisten arvojen valossa siten, että se muuttaa tekijänoikeusajattelua ja tekijänoikeuden periaatteita aikaisemmasta. Esityksessä irtaannutaan pohjoismaisesta lainsäädäntöperinteestä ja eurooppalaisesta author's rights -ajattelusta.

Vaikutusarvioinnissa on annettu ensisijainen painoarvo taloudelliselle intressille sekä teosten hyödyntämiselle. Esityksessä todetaan (s.45), että tekijänoikeuslainsäädännön perimmäinen yhteiskunnallinen tarkoitus on edistää teosten saatavuutta. Tekijänoikeuslaki on kuitenkin säädetty ensisijaisesti luovan työn tekijöiden suojaksi. Suojaa ei ole sidottu taloudelliseen arvoon. Tekijänoikeuden syntymisen ainut kriteeri on teoskynnyksen ylittyminen. WIPO:n mukaan tekijänoikeuslain tarkoitus on lain tasolla varmistaa tekijöille oikeus heidän teoksiinsa ja luoda tasapainoinen suhde näiden oikeuksien ja yleisen edun välille. Lisäksi lailla edistetään luovuutta ja sitä kautta taloudellista ja sosiaalista kehitystä. "Tekijänoikeuden historia osoittaa

tekijänoikeuslainsäädännön yhdeksi tärkeimmistä tavoitteista kirjallisuuden ja taiteen edistämisen. Vaikka lainsäädännölliset ratkaisut eri maissa poikkeavatkin toisistaan, tämä tavoite on ainakin ollut tekijänoikeusnormistolle yhteinen.” (Haarman 2005, s. 9)

Tekijänoikeusjärjestelmän merkitystä tulisi arvioida ensisijaisesti luovien tekijöiden näkökulmasta, mikä on tekijänoikeuslainsäädännön primääri tehtävä. Tekijänoikeuksilla varmistetaan luovan työn persoonallisuus- ja oikeudellinen suoja, luovan työn jatkuvuus sekä tekijöiden mahdollisuus tulla työllään toimeen. Vaikutusten arvioinnissa ei ole otettu huomioon tekijän näkökulmaa riittävällä tavalla.

Direktiivin tarkoitus ja sen asettamat vaatimukset tekijöiden suojasta eivät toteudu esityksen sisällössä. Esitykseen ei ole sisällytetty punnintaa siitä, mitä näiden tekijöiden asemaa parantavien normien säätämättä jättämisestä seuraa eli sitä, minkälainen vaikutus on esimerkiksi kohtuullisen korvauksen periaatteen ulosjättämisellä laista.

Esityksessä todetaan virheellisesti, että niillä aloilla, joilla tekijät ovat työ- tai virkasuhteissa, tekijänoikeusjärjestelmän merkitys jäisi vähäiseksi. Tosiasiassa tekijänoikeuden merkitys ei ole sopimussuhteesta riippuvainen.

12.2. Ehdotusten vaikutukset asiaryhmittäin

a. Tekijänoikeuden rajoituksia ja sopimuslisenssiä koskevat ehdotukset. Onko kuvailussa virheitä tai puutteita? Onko sitä tarpeen täydentää, ja jos on, miten?

-

b. Sopimusehtojen sääntelyyn (tekijöiden ja esittävien taiteilijoiden asema sopimussuhteissa) liittyvien muutosten vaikutukset. Onko kuvailussa virheitä tai puutteita? Onko sitä tarpeen täydentää, ja jos on, miten?

Kuvailussa on virheitä ja puutteita.

Suomessa AV-alan sopimuskulttuuri on kehittymätön muihin Pohjoismaihin ja nk. länsimaihin verrattuna. Direktiivin 3 luvun tavoitteena on parantaa tekijöiden ja esittävien taiteilijoiden asemaa erityisesti digitaalisessa maailmassa. Emme löydä lakiehdotuksesta minkäänlaista arviota av-sektorin nykytilanteesta emmekä myöskään kuvailua tai arviota siitä, että miten ehdotetut muutokset parantaisivat tekijöiden ja esittävien taiteilijoiden asemaa av-teoksissa. Av-ala on merkittävä tekijänoikeuden toimiala, joten sen nykytilanne ja ehdotuksen vaikutukset tulisi esitellä ehdotuksessa.

Direktiivin tarkoitus ja sen asettamat vaatimukset tekijöiden suojasta eivät toteudu esityksen sisällössä eikä tekijöiden asema parane toisin, kuin esityksessä väitetään.

Nykyisin ja edelleen tekijöiden asema on yleisesti heikko verrattuna käyttäjäryitysten asemaan. Tekijänoikeuslain tarkoituksena on saattaa tasapaino perusoikeuksista johdettujen tekijän suojan ja yleisen teosten hyödyntämisoikeuden välille, mutta nyt esitetty lainsäädäntömuutos ei tällaista tasapainoa saavuta.

Esitykseen ei ole sisällytetty punnintaa siitä, mitä direktiivin mukaisten tekijöiden asemaa parantavien normien säätämättä jättämisestä seuraa eli sitä, minkälainen vaikutus on esimerkiksi kohtuullisen korvauksen periaatteen tai vaihtoehtoisen riidanratkaisumenetelmän poisjättämisellä.

Kaupallista hyödyntämistä koskevien sopimusehtojen sääntelyyn liittyvien muutosten vaikutusten osalta esityksessä todetaan ehdotettujen mm. tiedonsaantioikeutta ja luovutuksen perumisoikeutta koskevien muutosten vahvistavan tekijöiden asemaa merkittävästi. Esityksen taustalla ei ole analysoitu lainkaan alan toimijoiden kokemuksia ja käsityksiä siitä, minkälainen nykytila kyseisten tilanteiden taustalla vallitsee saatikka siitä, minkälaiset lainsäädäntöön kirjatut normit katsottaisiin tosiasiasa parantavan tekijöiden asemaa sekä sopimussuhteessa heikomman osapuolen suoja. Tähän nähden nyt esitykseen sisällytetyt muutosehdotukset eivät vastaa riittävydeltään direktiivin tarkoitusta eivätkä alan toimijoiden näkemystä. Sääntelyn pakottavuus on asia, joka todellisuudessa vahvistaa tekijöiden asemaa, mutta nyt ehdotetun sääntelyn sisältö on vesitetty ja jäänyt direktiivin tavoitteesta vajaaksi, kuten yllä pykäläkohtaisissa arvioinneissa on osoitettu. Muutoksen merkityksellisyys ei tavoita sitä tasoa, johon direktiivi olisi antanut mahdollisuuden.

Käyttäjälähtöisestä esityksen kirjoittamistavasta on esimerkkinä mm. se, että esityksessä tiedonsaantioikeuden määrittelyyn liittyvän ”hyvän tavan mukaisuus” katsotaan yritysten oikeudelliseksi epävarmuudeksi. Tosiasiasa epävarmuus riittävästä tiedonsaannista tulisi ko. pykälän perusteella jäämään sopimussuhteen heikommalle osapuolelle eli tekijälle. Lähtökohtaisesti tiedon luovuttaja arvioi ”hyvän tavan mukaisuuden” antaessaan tietoja, ei tietojen saaja. Lainsäätäjällä olisi tässä kohtaa ollut mahdollisuus arvioida säännöstä mm. nykytilanteen ja alan toimijoiden näkemysten valossa ja säätää oikeusohje yksiselitteiseksi.

c. Tekijänoikeuden lähioikeuksiin ehdotettujen muutosten pääasialliset vaikutukset (esittävien taiteilijoiden suojan laajentaminen, lehtikustantajan lähioikeus). Onko kuvailussa virheitä tai puutteita? Onko sitä tarpeen täydentää, ja jos on, miten?

Esitysluonnoksen s. 32 on nykytilan osalta todettu asiallisesti, että Suomessa näyttelijöiden asema on merkittävästi heikompä kuin esimerkiksi Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa. Nyt ehdotetulla muutoksella näyttelijöiden oikeudet saadaan vastaamaan muiden Pohjoismaiden tekijänoikeuslakeja.

Olisi hyvä mainita, että tällä hetkellä näyttelijät voivat saada puuttuvien oikeuksien osalta suoja vain sopimalla - samalla kun antavat luvan tallentamiseen ja sopivat tallenteen käytöstä. Sopimalla ei kuitenkaan saa samaa suoja kuin tekijänoikeuslain nojalla kolmansia vastaan. Heikossa neuvotteluasemassa olevien näyttelijöiden asema tulee saattaa pohjoismaiselle tasolle.

Vaikka oikeudellinen suoja on nyt ehdotettu korjattavaksi, virkamiesehdotuksen muissa kohdissa direktiivin vastaisesti näyttelijöiden oikeudellisen aseman parantaminen on vesitetty ja joiltain osin asemaa jopa heikennetään nykyisestä mm. direktiivin vastaisella työsuhteisten tekijänoikeussuojan heikennyksillä. Tältä osin vaikutusarvio on jäänyt kokonaan tekemättä.

Vaikka näyttelijöiden suoja saatetaan tekijänoikeuslaissa vastaamaan pohjoismaista tasoa, näyttelijöiden oikeuksista ja niistä maksettavista korvauksista pitää edelleen sopia mm. tuottajien ja käyttäjien kanssa. Muissa Pohjoismaissa, Länsi-Euroopassa ja esim. USA:ssa näyttelijöillä on työehtosopimukset, joissa on sovittu myös tekijänoikeuksista ja niistä maksettavista korvauksista. Suomessa tuottajat eivät ole halunneet työehtosopimusta eikä Näyttelijäliitolla ole ollut keinoja pakottaa heitä siihen. Vaikka tekijänoikeuslain 45§:ään kirjattaisiin näyttelijöiden oikeudet pohjoismaiselle tasolle se ei automaattisesti muuttaisi mitään. Oikeuksista pitää edelleen sopia joko työsopimuksella tai työehtosopimuksella tai jollain muulla kollektiivisella sopimuksella.

d. Verkkosisällönjakopalvelun tarjoajan vastuuta koskevan sääntelyn vaikutukset. Onko kuvailussa virheitä tai puutteita? Onko sitä tarpeen täydentää, ja jos on, miten?

-

13. Kysymyksiä perusoikeusarvioinnista

HE-luonnoksen 12 luvussa esitystä arvioidaan perusoikeuksien toteutumisen ja lainsäätämisyjärjestyksen kannalta. Onko analyysissä puutteita, esimerkiksi puuttuuko sellaista perustuslakivaliokunnan tai EU-tuomioistuimen ratkaisukäytäntöä, joka olisi asian arvioimisessa tarpeen ottaa huomioon? Jos puuttuu, mitä tulisi lisätä?

Analyysissä on merkittäviä puutteita. Tekijänoikeuslaissa on kyse tekijän omaisuudensuojasta ja tekijän moraalista oikeuksista. Tekijän omaisuudensuojan rajoittamista yleisön sananvapauden nojalla ei ole riittävästi arvioitu perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten kautta. Tekijän omaisuudensuojaa on käsitelty kaiken kaikkiaan suppeasti, käytännössä ei lainkaan.

Tekijöiden aseman heikentämistä perustellaan toistuvasti sananvapaudella. Vaikka myös sosiaalinen media ja muu viihteellinen ilmaisu ovat sananvapauden piirissä, on sananvapauden ytimessä tärkeitä yhteiskunnallisista aiheista käytävä keskustelu. Ammattimainen vapaa journalismi, taide ja tiede ovat demokratian perusedellytyksiä, mutta niiden tekeminen vaatii taloudellisia resursseja. Tämä näkökulma on esityksessä unohdettu. Tarjoamalla suojaa teosten muiden taholta tapahtuvaa hyödyntämistä vastaan tekijänoikeus myös suojaa sananvapautta antamalla taloudellisen kannustimen ammattimaisen journalismin, tieteen ja tieteen tekemiselle. On tärkeää muistaa, että tekijänoikeus ei suojaa tietoa tai ideoita, ainoastaan tekijän persoonallista ilmaisua. Teosten siteeraaminen on sallittua hyvän tavan mukaisesti.

Haarman kirjoittaa YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen 27 artiklasta seuraavasti: "Artiklasta käyvät ilmi ne ainakin näennäisesti toisilleen vastakkaiset intressit, jotka tekijänoikeuslainsäätäjän on sovittava yhteen. Toisaalta on otettava huomioon kansalaisten yhteiset intressit eli ennen muuta vapaan tiedonvälityksen vaatimukset ja tehtävä halukkaille mahdolliseksi nauttia tieteen ja taiteen saavutuksista. Toisaalta taas on huolehdittava tekijöiden aineellisten ja moraalisten etujen suojaamisesta. Näillä vastakkaisilla vaatimuksilla on kuitenkin myös yhteinen tavoite, joka on juuri se, joka edellä on nähty kaikkien erilaisten tekijänoikeuslainsäädäntöjen tärkeimmäksi päämääräksi: kumpainkin pyrkii edistämään tieteen ja taiteen kehitystä ja niiden saavutusten levittämistä." (Haarman 2005, s.11)

14. Muut yksityiskohdat, joista haluatte lausua

Onko esityksessä muita yksityiskohtia, joita haluatte kommentoida, kuten siirtymäsäännökset, lakien voimaantulo, lain seuranta ja toimeenpano tai jotain muuta vastaavaa?

Näyttelijäliitto katsoo, että luonnos sisältää useita tekijöiden asemaa koskevia virheellisiä väittämiä, jotka tulisi poistaa tai muokata. Virheellisiä väittämiä liittyen kolmanteen lukuun on nostettu pykäläkohtaisissa vastauksissa.

Todettakoon lisäksi, että luonnoksessa esimerkkinä käytetty porovideo ei lähtökohtaisesti ylitä teoskynnystä (s. 83).

Näyttelijäliitto katsoo, että lain merkittävien vaikutusten arvioimiseksi uudelleen valmisteltu hallituksen esitys pitää saattaa lainsäädännön arviointineuvoston käsiteltäväksi.

Yhteenvedo keskeisistä huomioista

Tässä voitte halutessanne esittää lyhyen yhteenvedon lausuntonne keskeisistä huomioista ja kannanotoista.

Näyttelijäliitto katsoo että:

esitys tulee valmistella direktiivin kolmannen luvun artiklojen osalta uudelleen: sekä lakitekstin että perusteluihin tulee tehdä merkittäviä muutoksia, että direktiivi saadaan implementoitua sen edellyttämällä tavalla

tekijöiden ja esittävien taiteilijoiden asemaa tulee parantaa direktiivin vaatimusten mukaisesti työsuhdetekijänoikeusolettama ja muut tekijöiden asemaa heikentävät ehdotukset tulee poistaa esityksen tulee seurata muuta pohjoismaista kehitystä

tekijänoikeuslain tulee edistää tekijöiden toimeentuloa, luovan työn tekemisen edellytyksiä ja varmistaa kotimainen korkeatasoinen taide, tiede ja journalismi.

Kuusikko Elina
Suomen Näyttelijäliitto - Finlands Skådespelarförbund ry.